
LIETUVOS SOCIALINIŲ MOKSLŲ CENTRAS
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Anastasiya
JURKEVITS

**SĄVOKOS „SENATVĖ“ IR „AKTYVUS SENĖJIMAS“
BALTARUSIJOS DISKURSUOSE**

Mokslo daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, Sociologija (S 005)

Vilnius, 2021

Mokslo daktaro disertacija rengta 2016 – 2020 m. Lietuvos socialinių tyrimų centre pagal doktorantūros teisę, suteiktą Vytauto Didžiojo universitetui su Lietuvos socialinių tyrimų centru (dabar Lietuvos socialinių mokslų centras) ir Kauno technologijos universitetu (2019 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-160, įstatymo pakeitimas – 2021 m. sausio 18 d., Nr. V-75).

Pagal Lietuvos socialinių tyrimų centro, Lietuvos teisės instituto ir Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto reorganizavimo į Lietuvos socialinių mokslų centrą sujungimo būdu sąlygų aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1260, Lietuvos socialinių mokslų centras nuo 2021 m. sausio 1 d. perėmė Lietuvos socialinių tyrimų centro, Lietuvos teisės instituto ir Lietuvos agrarinės ekonomikos instituto teises ir pareigas.

Mokslinė vadovė:

Vyriaus. m. d. dr. Sarmitė Mikulionienė (Lietuvos socialinių mokslų centras, Socialiniai mokslai, Sociologija, S 005).

Mokslo daktaro disertacija ginama Vytauto Didžiojo universiteto, Lietuvos socialinių mokslų centro ir Kauno technologijos universiteto sociologijos krypties taryboje.

Pirmininkas:

Prof. dr. Rūta Brazienė (Vilniaus Universitetas, Socialiniai mokslai, Sociologija, S 005)

Nariai:

- Prof. dr. Auksė Balčytienė (Vytauto Didžiojo universitetas, Socialiniai mokslai, Sociologija, S 005);
- Vyresn. m. d. dr. Monika Frėjutė-Rakauskienė (Lietuvos socialinių mokslų centras, Socialiniai mokslai, Sociologija, S 005);
- Prof. dr. Lolita Vilka (Rīga Stradins University, Latvia, Rīga Stradins University, Latvija, Humanitariniai mokslai, Filosofija, H 001)
- Vyriaus. m. d. dr. Laimutė Žalimienė (Lietuvos socialinių mokslų centras, Socialiniai mokslai, Sociologija, S 005).

Disertacija bus ginama viešame sociologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2021 m. rugsėjo 10 d. 10 val. Lietuvos socialinių mokslų centre. Adresas: A. Goštauto g. 9 (III aukštas), Konferencijų salė, Vilnius.

Disertacijos santrauka išsiųsta 2021 m. rugpjūčio 10 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vytauto Didžiojo universiteto, Lietuvos socialinių mokslų centro ir Kauno technologijos universiteto bibliotekose.

LITHUANIAN CENTRE FOR SOCIAL SCIENCES
VYTAUTAS MAGNUS UNIVERSITY
KAUNAS UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

Anastasiya
JURKEVITS

**'OLD AGE' AND 'ACTIVE AGEING' CONCEPTS
WITHIN BELARUSIAN DISCOURSES**

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Sociology (S 005)

Vilnius, 2021

The doctoral dissertation was carried out at the Lithuanian Social Research Centre in 2016–2020 in accordance with the right granted to Vytautas Magnus University, Lithuanian Social Research Centre (at the present day Lithuanian Centre for Social Sciences) and Kaunas University of Technology (2019 February 22, order No. V-160, amendment - 2021 January 18, order No. V-75).

Under the Government of the Republic of Lithuania 11 November 2020 resolution No. 1260 due to reorganisation of the Lithuanian Social Research Centre, the Lithuanian Institute of Agrarian Economics and the Law Institute of Lithuania into the Lithuanian Centre for Social Sciences, from 1 January 2021 the Lithuanian Centre for Social Sciences took over the rights and obligations of the Lithuanian Social Research Centre, the Law Institute of Lithuania and the Lithuanian Institute of Agrarian Economics.

Scientific supervisor:

Chief researcher dr. Sarmitė Mikulionienė (Lithuanian Centre for Social Sciences, Social Sciences, Sociology, S 005).

The dissertation will be defended at the Council of Sociology of Vytautas Magnus University, Lithuanian Centre for Social Sciences and Kaunas University of Technology.

Chairman:

Prof. dr. Rūta Brazienė (Vilnius University, Social Sciences, Sociology, S 005)

Members:

- Prof. dr. Auksė Balčytienė (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Sociology, S 005);
- Senior researcher Dr. Monika Frėjutė Rakauskienė (Lithuanian Centre for Social Sciences, Social Sciences, Sociology, S 005);
- Prof. dr. Lolita Vilka (Rīga Stradins University, Humanities, Philosophy, H 001)
- Chief researcher Prof. dr. Laimutė Žalimienė (Lithuanian Centre for Social Sciences, Social Sciences, Sociology, S 005).

The official defense of the dissertation will be held at the meeting of the Council of Sociology at 10:00 a.m. on 10 September 2021 in Lithuanian Centre for Social Sciences. Address: A. Goštauto str. 9 (III floor), Conference Hall, Vilnius, Lithuania.

The summary of the dissertation was sent out on 10 August 2021.

The dissertation is available at the libraries of Vytautas Magnus University, Lithuanian Centre for Social Sciences and Kaunas University of Technology.

DISERTACIJOS SANTRAUKA

Tyrimo aktualumas

XX amžius metė iššūkį natūralių gyvenimo tarpsnių, pasibaigiančių senatve, suvokimui, kuris normatyviai yra siejamas su silpnumu ir mirtimi. Šiuolaikinis demografinis gyventojų senėjimas ir jo ekonominiai iššūkiai žmonėms, jų šeimoms ir valstybėms diktuoja poreikį peržiūrėti tai, kas yra laikoma amžiaus normomis ir iš naujo interpretuoti „senatvės“ bei „senėjimo“ sąvokas. Kadangi senatvės kategorija nėra griežtai biologinė, ji tiesiogiai priklauso nuo to, kokią reikšmę jai priskiria visuomenė, o demografiniai, ekonominiai, politiniai ir kiti veiksniai veikia visuomenės diskursus ir senėjimo esmės sampratą. Stulbinančių demografinių pokyčių metu socialiniai tyrimai, o ypač diskurso analizė, tampa vis svarbesni norint atskleisti nuodugnų socialinių procesų ir probleminių sričių supratimą.

Tyrėjai pastebi, kad pasaulio gyventojų amžiaus struktūra dar niekada taip greitai nesikeitė per visą žmonijos istoriją (Harper, 2014; Bloom, Mitgang & Osher, 2016). Reikšmingi šiuolaikinio žmogaus gyvenimo kokybės pokyčiai leidžia žmonėms išeiti į pensiją būnant kupiniems energijos ir turint finansinių galimybių tęsti gyvenimo kelią užsiimant norima veikla. Šie pokyčiai naujai interpretuojamo gyvenimo kelio audinyje leido sukurti specialią sąvoką šiam gyvenimo tarpsniui apibūdinti – „trečiasis amžius“ (Laslett, 1989, p. 3) ir netgi „ketvirtasis amžius“ (Higgs & Gilleard 2021). Optimistiškas požiūris į pasikeitusią realybę ir brandų amžių skatina imtis daugiau iniciatyvų tarptautiniu ir regioniniu lygmeniu, siekiant skatinti vyresnio amžiaus žmonių socialinį aktyvumą ir taip užtikrinant jų visišką socialinę įtrauktį. Be to, pagyvenusių žmonių socialinis aktyvumas yra valstybinės ir regioninės valdžios institucijų darbotvarkėje, kartu su užduotimi ištirti vyresnio amžiaus gyventojų poreikius ir galimas kliūtis jų socialinei įtraukčiai (Johnson & Falkingham, 1992; Lloyd-Sherlock, 2010; Stirling, 2010; WHO, 2010).

Pagyvenusių žmonių poreikiai, o taip pat problemos bei iššūkiai tapo pasiturinčių šalių tyrėjų ir politikos formuotojų apmąstymo objektu (WHO, 1982; UN, 2002, 2020); tačiau didėjanti valstybių ekonominė našta verčia politikus apsvaistinti šį klausimą per visuomenės poreikių, o ypač biudžetų, prizmę. Tai ypač aktualu tose šalyse, kuriose demografinės tendencijos neatsilieka nuo išsivysčiusių šalių, bet ekonominė ir politinė raida yra pastebimai atsilikusios (Martin & Kinsella, 1994; Mason, 2005; Mason & Lee, 2006). Politinės paskatos yra pritaikytos darbinio gyvenimo prailginimui ir ankstyvaus pasitraukimo iš darbo rinkos sumažinimui, siūlant papildomus priedus už atidėtas pensijas ar netgi padidintą išėjimo į senatvės pensiją amžių. Tokius pokyčius lydi naudingumo visuomenei ir asmeniui retorika: „aktyvus senėjimas – tai pagalba vyresnio amžiaus žmonėms išlikti darbo vietoje ir dalytis savo patirtimi. Kalbama apie tai, kad jie ir toliau vaidina aktyvų vaidmenį visuomenėje ir kiek įmanoma ilgiau gyvena sveiką, savarankišką ir visavertį gyvenimą“ (Eurofond, 2012). Tačiau pasaulinė Covid-19 pandemija parodė, kad didžiausias mirties atvejų skaičius nustatytas tarp senyvo amžiaus žmonių, o tai pabrėžia ypatingą vyresnio amžiaus piliečių pažeidžiamumą, jų specialiuosius poreikius ir diskusijų apie senatvę kaip kategoriją svarbą: „gyvenimo antroji pusė tapo aktyviau konstruojama socialine erdve“ (Higgs & Gilleard, 2021).

Kritiškos nuomonės apie „aktyvaus senėjimo“ sąvoką plito ir laikotarpiu iki Covid-19 pandemijos, tačiau tai nesutrukdė politikos formuotojams toliau ją aktyviai reklamuoti ir populiarinti, formuojant vietinę socialinę politiką vyresnio amžiaus žmonių atžvilgiu ir keičiant vyresnio amžiaus žmonių bei senatvės suvokimą visuomenėje. Kadangi politikai ir ekonomistai tokias sąvokas naudoja dažnai nekreipdami dėmesio į kritinį diskursą ir akademinę diskusiją, vietinis diskursas yra linkęs nepaisyti interpretacijų kintamumo ir atsižvelgia tik į spektro dalį, nustatydamas toną ir užtikrindamas patogų interpretavimą. Problemų ir prieštaravimų verbalizacija yra pirmas žingsnis jų tolimesnių tyrimų link, naudojant reprezentatyvius kiekybinius sociologinius tyrimus, o taip pat ieškant sprendimų. Todėl dabartinėje Baltarusijos socio-politinėje situacijoje idėja studijuoti diskursą yra nepaprastai svarbi siekiant atrasti dabartines ir ateityje galimai iškiliančias problemas.

„Aktyvaus senėjimo“ sąvoka buvo sukurta Europoje seniai - dar prieš įvykstant pirmajai Pasaulio asamblėjai senėjimo klausimais Vienoje, 1982 me-

tais. Tačiau šiuolaikinėje Baltarusijos realybėje „aktyvaus senėjimo“¹ diskursas nėra atsitiktinis: neigiamos ekonominės ir demografinės tendencijos (darbingo amžiaus gyventojų dalies ir įmokų į pensijų fondą sumažėjimas, kartu su sumažėjusiu BVP ir padidėjusia infliacija) regione kelia vis daugiau iššūkių valstybei. Vyresnio amžiaus žmonių dalis Baltarusijos visuomenėje didėja ir gyventojų senėjimo problema tampa vis akivaizdesnė. Dabartinės JT prognozės (UN, 2019) rodo, kad, nors Baltarusijos gyventojų skaičius mažės, senatvės priklausomybės rodiklis (65 metų ir vyresnių žmonių skaičius, tenkantis 100 darbingo amžiaus žmonių) beveik padvigubės nuo 43 2015 m. iki 82 2050 m. (Lisenkova & Bornukova, 2017).

Baltarusija šiuo metu reformuoja pensijų sistemą siekdama palaikyti šalies ekonomiką. Šiuo laikotarpiu pareigūnai pristatė ir įtvirtino „aktyvaus senėjimo“ sąvoką, tačiau tikslus jos apibrėžimas kol kas dar nebuvo pasiūlytas. Buvo teigiama, kad ši sąvoka turėjo būti įdiegta iki 2019 m. pabaigos kartu su „Nacionaline vyresnio amžiaus piliečių strategija“ (jos pradinis pavadinimas buvo „Nacionalinė aktyvaus ilgaamžiškumo strategija“). Tačiau „aktyvaus senėjimo“ sąvoka yra naudojama diskusijose apie būtinybę permąstyti „senatvės“ sampratą šiuolaikiniame Baltarusijos diskurse. Pastaroji grindžiama ekonominiais veiksniais, tačiau prieš reformą nebuvo atlikti nei šalies masto sociologiniai tyrimai, nei viešosios nuomonės analizė, nei surengta vieša nacionalinė diskusija.

¹ PSO aktyvų senėjimą apibrėžia kaip „sveikatos, dalyvavimo ir saugumo galimybių optimizavimo procesą, siekiant pagerinti gyvenimo kokybę žmonėms senstant (WHO, 2002). Tačiau oficialiajame Baltarusijos diskurse terminas „aktyvus senėjimas“ buvo išverstas kaip „aktyvus ilgaamžiškumas“. Pavyzdžiui, respublikinėje konferencijoje „Visų amžiaus grupių visuomenė: aktyvus ilgaamžiškumas“ Respublikos Tarybos pirmininko pavaduotoja, Baltarusijos moterų sąjungos pirmininkė Marianna Shchetkina pabrėžė augančią aktyvaus ilgaamžiškumo svarbą šalyje ir būtinybę įgyvendinti „aktyvaus senėjimo“ požiūrį. Pareigūnė, cituodama PSO, vartojo originalų terminą anglų kalba kartu su baltarusišku atitikmeniu (BELTA, 2018 m. spalio 1 d. „Marianna Shchetkina: aktyvaus ilgaamžiškumo tema Baltarusijoje tampa vis svarbesnė“). Terminų tapatumu galima įsitikinti remiantis pareigūnų pareiškimais, tačiau jie nepateikia tokio sąvokų taikymo paaiškinimų. Kitaip tariant, galima teigti, kad rusų ir baltarusių kalbose vartojama „aktyvaus ilgaamžiškumo“ sąvoka yra PSO „aktyvaus senėjimo“ sąvokos eufoniškesnė (maloniau skambanti) versija, kuri suteikia teigiamą atspalvį.

Disertacijos tyrimo problema, tikslas ir uždaviniai

Nepaisant senėjimo problemos populiarumo ir požiūrių įvairovės tiriant socialinius senėjimo procesus, Baltarusijos senėjimo diskurso laukas išlieka nepakankamai ištirtas. Atsižvelgiant į darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimą ir senatvės pensijos amžiaus didinimą, patikimų statistinių duomenų ir plataus masto sociologinių tyrimų trūkumas verčia ieškoti alternatyvių būdų, leidžiančių nustatyti prieštaravimus ir problemas, reikalaujančias politikų ir visuomenės dėmesio. Tai ir sudaro poreikį atlikti tyrimus, kurie užpildytų šią žinių spragą ir didindami informuotumą prisidėtų prie pagrįstų socialinės politikos sprendimų priėmimo ir pensijų sistemos reformos proceso. Šio tyrimo vertė grindžiama tuo, kad ne tik vyresnio amžiaus žmonių socialinis statusas, bet ir socialiniai institutai bei socialinė politika formuojasi veikiami diskurso. Diskursas yra socialinių pokyčių variklis; jis jį užveda ir tuo pačiu yra jo veikiamas (Fairclough, 1992).

Tyrimo problema

Taigi, šio darbo tyrimo problema yra „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokų, vartojamų Baltarusijos diskursuose senatvės socialinės politikos reformos kontekste, sampratos dviprasmiškumas, netikrumas ir nenuoseklumas. Tyrimo klausimas: kokias problemas / konfliktus / prieštaravimus (dabartinius ar galimus) galima atskleisti analizuojant „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokų interpretaciją šiuolaikiniuose Baltarusijos diskursuose (2017–2019 m.), senatvės socialinės politikos kaitos kontekste?

Tyrėjams paprastai yra prieinami visos Europos statistikos duomenų, taip pat nacionalinių sociologinių tyrimų ištekliai ir jie gali plačiai naudotis jais. Deja, Baltarusija neturi prieigos prie šių didelio masto duomenų rinkinių, o jos pačios socialinė statistika yra kritikuojama tarptautinių organizacijų (pavyzdžiui, JT EEK, 2012–2013 m.) ir tyrėjų (Yeliseyev, 2012, 2015) dėl duomenų rinkimo metodologinių trūkumų arba jų patikimumo, t.y., valstybės manipuliavimo duomenimis. Iki šiol Baltarusijoje nebuvo atlikti jokie nacionaliniai sociologiniai tyrimai ar viešosios nuomonės analizė šia tema, taip pat nebuvo atlikta nuodugni šios temos diskurso analizė.

Nepaisant sociologų bandymų išstumti „normų“ sąvoką iš senatvės diskurso, primygtinai siekiant, kad normatyvizmas prarastų savo pozicijas ir įsigalėtų pliuralizmas bei įvairovė (Jones & Higgs, 2010, 1515), kiekviena visuomenė skleidžia savo tradicines normas arba transformuoja jas, sukurdamą naujas ar perimdama jas iš kitų. Vietiniai diskursai, perimdami „aktyvaus se-

nėjimo“ sąvoką, keičia ne tik norminio senėjimo modelius ir pradines individų gyvenimo strategijas, bet ir patį senatvės suvokimą, kartu pakeisdami ir socialinę politiką bei socialinius institutus. Šios disertacijos tyrimo objektas yra „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokų interpretavimas Baltarusijos diskursuose, kurie rutuliojosi 2017–2019 metais, vykdant valstybines senatvės socialinės politikos reformas. Autorė išanalizavo dabartinių „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokų diskursus, o taip pat jų interpretacijas, kurias vartojo įvairūs socialiniai ir politiniai veikėjai, derindama tai su šių diskursų sociopolitinio konteksto tyrimu.

Tyrimo tikslas

Šio tyrimo tikslas yra nustatyti nenuoseklumus ir prieštaravimus socialinių veikėjų „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ apibrėžimuose, šiuolaikiniame (2017–2019 m.) Baltarusijos diskursuose, kaip esamų ir galimų socialinių problemų atspindžius, įgyvendinant ir reformuojant vyresnio amžiaus žmonių socialinę politiką Baltarusijoje.

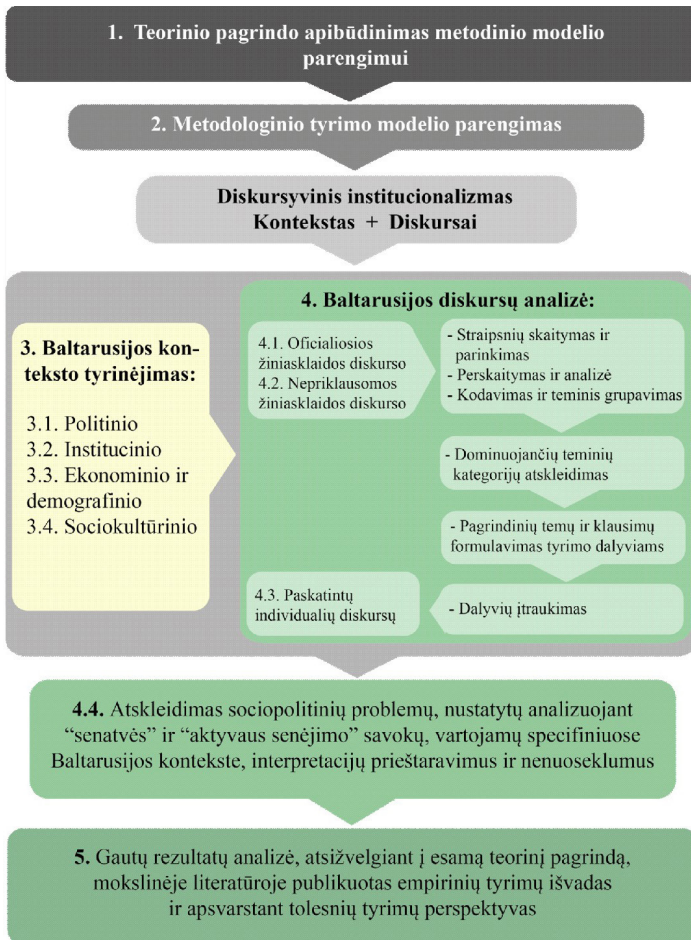
Uždaviniai

Norint pasiekti šiame tyrime nustatytą tikslą, buvo iškelti šie pagrindiniai uždaviniai:

1. Apibūdinti teorinį pagrindą, kuris būtinas empirinės analizės metodinio modelio parengimui, siekiant atskleisti sociopolitines problemas, slypinčias „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokų interpretacijose, naudojamose specifiniuose Baltarusijos diskursuose.
2. Parengti metodologinį tyrimo modelį: metodus ir priemones, kurie leistų įgyvendinti tyrimo tikslą ir uždavinius efektyviausiai.
3. Nustatyti Baltarusijos sociokultūrinio, institucinio, ekonominio, demografinio ir politinio konteksto bruožus, kurie yra būtini norint suprasti tyrimo objektą ir nuosekliai išnagrinėti diskursus.
4. Išanalizuoti „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokas, remiantis:
 - 4.1. oficialiosios žiniasklaidos (medijų) diskursu;
 - 4.2. nepriklausomos žiniasklaidos (medijų) diskursu;
 - 4.3. paskatintu (indukuotu) individualiu diskursu (išplėtotu bendraujant su skirtingo amžiaus tyrimo dalyviais).
5. Atskleisti sociopolitines problemas, aptiktas analizuojant „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokų, vartojamų specifiniame Baltarusijos kontekste, interpretacijų prieštaravimus ir nenuoseklumus.

6. Aptarti gautus rezultatus, atsižvelgiant į esamą teorinį pagrindą, mokslinėje literatūroje publikuotas empirinių tyrimų išvadas ir apsvaistant tolesnių tyrimų perspektyvas.

Taigi šis tyrimas apima kelis etapus, įskaitant duomenų rinkimo ir analizės žingsnius. Siekiant vaizdžiai aprėpti disertacinio tyrimo visumą, tyrimų etapai pateikiami diagramoje (1 pav.) atsižvelgiant į jų eiliškumą ir tarpusavio ryšius; skaičiai nurodo etapų eiliškumą.

Pav. 1. Tyrimo planas.

Šaltinis: autorius

Tyrimo mokslinis naujumas ir praktinė reikšmė

Tyrimo naujumas slypi tame, kad pirmą kartą buvo atlikta daugiapakopė Baltarusijos „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokų analizė pensijų reformos kontekste Baltarusijoje, taikant diskursyvinio institucionalizmo teorinę perspektyvą (Schmidt, 2002, 2006, 2008, 2010; Schmidt & Radaelli, 2004) ir autorinį metodologinį tyrimo modelį. Tokia metodologinė prieiga leido apjungti konteksto tyrimą ir diskursų analizę, kas praturtino atliktą analizę ir sudarė galimybes užčiuopti konkrečias socialines problemas, glūdinčias įvairiuose Baltarusijos diskursuose vartojant „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokas.

Baltarusijoje „aktyvaus senėjimo“ samprata nėra lydima plačių akademiinių ar viešų diskusijų, nors, kaip įrodė šis tyrimas, jos paplitimas medių diskursuose didėja. Tyrimo praktinė reikšmė susijusi su šiuolaikinių Baltarusijos diskursų prieštaravimu, atspindinčių socialinės tikrovės prieštaras, problemas ir nenuoseklumus, analizės svarba. Kai šiuolaikinėje Baltarusijoje priimami norminiai dokumentai, formuojantys senėjimo reiškinių interpretavimo toną, labai svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog ši šalis, nors ir perima „aktyvaus senėjimo“ sąvoką iš šalių, pasižyminčių aukštesniu gerovės lygiu, vis dėlto turi savo lokalias interpretacijas ir ypatumus. Problemų ir prieštarų atskleidimas yra būtinas tiek nacionalinių kiekybinių sociologinių tyrimų atlikimui ateityje, tiek tikslių sprendimų formulavimui. Be to, autorė siūlo metodologinę priemonę – diskurso analizės ir aprašomosios konteksto analizės derinį socialinės tikrovės problemoms nustatyti. Jis yra apčiuopiamas šiuo disertaciniu tyrimu.

Disertacijos teorinis pagrindas

Remiantis šiuolaikiniais senatvės reiškinių tyrimais, šiame darbe daugiausia dėmesio skiriama kalbos svarbai tiriant objektyviai egzistuojančią tikrovę, taip pat diskurso vaidmeniui plėtojant socialinius institutus bei socialinę politiką senatvės ir vyresnio amžiaus žmonių atžvilgiu. Būtent universalaus metodo paieškos atkreipė dėmesį į teoriją, vadinamą naujuoju, ketvirtuoju institucionalizmu arba diskursyviu institucionalizmu (discursive institutionalism) (Schmidt 2002, 2006, 2008, 2010; Schmidt & Radaelli, 2004). Šis konceptualus metodas sutelkia dėmesį ne tik į socialinius institutus, bet ir į socialinių veikėjų santykius bei idėjas, neatskiriamai susijusias su kontekstu. Minėta teorinė prieiga apibendrina ankstesnių teorijų pasiekimus, papildydama socialinių

institūtų tyrimus diskurso kaip idėjų generatoriaus analize (Schmidt, 2008, 309).

Ši prieiga apima diskurso analizės naudojimą siekiant nustatyti būdus, kuriais idėjos yra perduodamos nuo vieno subjekto kitam, kuriant socialinę politiką konkrečiame instituciniame kontekste. Atsižvelgiama į oficialias ir neoficialias taisykles, įstatymus, socialines ir politines normas, kurios yra idėjų atsiradimo ir apraiškos kontekstas (Schmidt & Radaelli, 2004, 197; Schmidt, 2010, 1). Turint omenyje dabartinę Baltarusijos sociopolitinę situaciją, aktualu išnagrinėti politinį diskursą, kurį vyriausybė naudoja siekdama patvirtinti savo legitimumą ir pasiekti susitarimą pertvarkant socialinę politiką. Instituciniame diskurse kaip tik daugiausia dėmesio yra skiriama iki tol ignoruotiems dalykams – „vaidmeniui, kurį idėjos atlieka konstitucinei politinei veiklai, įtikinėjimo galiai politinėse diskusijose, demokratinio teisėtumo svarstymo svarbai, politinių interesų ir vertybių konstravimui ir perkonstravimui, o taip pat istorijos ir kultūros pokyčių dinamikai“ (Schmidt, 2008, 305). Ši teorinė prieiga įveikia kitų teorijų ribotumą plačiau aprėpdama įvairius aspektus, galinčius paveikti socialinės politikos atsiradimą, plėtrą ir pertvarkymą.

Nepaisant to, kad šio tyrimo objektas yra šiuolaikiniai Baltarusijos „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ diskursai, dėmesys šiame tyrime skiriamas ne tik idėjoms ir interpretacijoms. Remiantis diskursyvinio institucionalizmo atstovais, objektas tiriamas kartu su jo raiškos kontekstu (kontekstas šiuo atveju neapsiriboja vien socialiniais institutais, kontekstu laikomas institucinės struktūros ir veikėjų, veikiančių joje, derinys). Kadangi diskursas ir kontekstas yra tarpusavyje priklausomi, empiriniai tyrimai apima du tarpusavyje susikertančius analizės klodus (arba dėmesio centrus): konteksto (politinio, ekonominio, demografinio, socialinio ir kultūrinio) analizę ir diskurso analizę (medijų diskursų ir tyrėjo sąmoningai išprovokuoto (indukuoto) diskurso).

Šių daugiasluoksnių klodų atskleidimas reikalauja įvairių metodologinių priemonių (metodų), kurių derinimas leidžia pasiekti tyrimo pagrindinį tikslą. Nepaisant to, kad tyrimui taikomi kiekybinės analizės elementai (skyruose, kuriuose analizuojami medijų diskursai), dėmesio centre buvo ne bendrų dėsningumų atskleidimas ar universaliausių, labiausiai paplitusių reikšmių identifikavimas. Net tos išvados, kurios grindžiamos kiekybine analize, negali būti laikomos išbaigtu apibendrinimu. Jų vaidmuo yra pagalbinis nustatant reikšmingus semantinius laukus, būdingus Baltarusijos diskursams, kuriuos

ateityje būtina toliau tyrinėti. Remiantis Larsson (2009), šiame tyrime akcentuojamas ne įstatymų, o taisyklių ir panašumų nustatymas.

Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, konkretaus konteksto analizei buvo taikomas struktūruojantis teorinis darbo metodas (diskursyvinis institucionalizmas). Sukurtas analizės modelis apima kritinę diskurso analizę (KDA), derintą kartu su aprašomąja institucinio konteksto analize. Kiekybinis tyrimo metodas suteikia patikimą, objektyvią, į rezultatus orientuotą, apibendrintą diskurso analizę, o kokybinis tyrimo metodas numato rezultatų subjektyvumą, pagrįstumą (validumą) ir platų aprašomųjų charakteristikų spektrą (Lazaraton, 2002).

Tyrimo metodai

Tyrimas atliktas remiantis konstruktyvistine paradigma, kas reiškia, kad neegzistuoja viena tiesa ar viena socialinė tikrovė. Tyrimu patvirtinama, kad socialinį pasaulį ir žinojimą sieja laikas ir kultūra (Friedler, 2011, p. 26) bei bandymai interpretuoti socialines realijas, kurios yra visuomenės sukonstruotos ir apgyventos (inhabited). Autorės atliktas originalus empirinis tyrimas susideda iš institucinio konteksto tyrimo naudojant aprašomąjį metodą, taip pat kiekybinės turinio analizės bei kokybinės medijų diskursų analizės (oficialiosios ir alternatyviosios, kurioje įtraukta įtakingiausių / populiariausių žiniasklaidos priemonių medžiaga (laikotarpiu nuo 2017 m. sausio 1 d. iki 2019 m. rugpjūčio 1d.); bendras analizuojamų vienetų – tekstų skaičius yra N=751) bei kokybinės analizės, susidedančios iš sąmoningai išprovokuotų žodinių ir rašytinių diskursų, išsirutuliojusių tarp autorės ir informantų po autorės atliktų interviu su jais (N=27) arba po autorės inicijuotų internetinių užklausų (N=52) ir jaunimo debatų, vykusių autorės inicijuota tema, medžiagos. Taigi, šiame tyrime buvo naudojami keturi empirinių duomenų rinkimo metodai (pusiau struktūruotas individualus interviu, kokybinė internetinė apklausa, fokusuota grupės diskusija, antrinių duomenų atranka) ir trys duomenų analizės metodai (aprašomasis metodas, kiekybinė turinio analizė ir kokybinė diskurso analizė).

Tyrimo rezultatų patikimumą ir išvadų pagrįstumą lemia teoriškai patikrintų kiekybinio ir kokybinio tyrimų metodų kompleksinis naudojimas, o taip pat darbo su jais tikslumas ir nuoseklumas bei asmeninės kompetencijos ir tyrimo etikos principų derinimas. Nesiekdama apibendrinti ir nuspėti ateities

pokyčių, šio tyrimo sociologinė refleksija patvirtina būtinybę atlikti reprezentatyvius kiekybinius visuomenės nuomonės tyrimus, siekiant labiau pritaikyti planuojamos nacionalinės strategijos įgyvendinimą vyresnio amžiaus žmonių interesams ir būsimai pensijų sistemos reformai.

Disertacijos struktūra

Tyrimą sudaro penki skyriai, įvadas, išvados ir rekomendacijos. Įvade pagrindžiamas tyrimo aktualumas, formuluojama tyrimo problema ir apibūdinamas pagrindinis šio darbo tikslas ir struktūra (pagal suformuluotus tikslus). Pirmajame skyriuje nagrinėjamos „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokų interpretavimo teorinės prielaidos, taip pat atskleidžiama teorijos, praktikos ir veikėjų (actors) tarpusavio sąveika ir poveikis senatvės ir senėjimo socialinės politikos atsiradimui ir plėtrai. Šiame skyriuje pagrindžiamas ir sukuriamas teorinis „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sociopolitinių diskursų, kurie rutuliojasi Baltarusijos kontekste, empirinės analizės modelis.

Antrame skyriuje išplėtojamas metodologinis pagrindas „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ diskursų tyrimui. Kritinis įvairių teorinių metodų svarstymas pagrindžia tyrimo priemonių pasirinkimą ir išryškina žiūros kampą. Atkreipdama dėmesį į savo pirmtakų metodologinį įdirbį, tyrėja argumentuotai atskleidžia įmanomus tikslo pasiekimo būdus, jų privalumus ir trūkumus, taip pat pagrindžia šio tyrimo metodologinį sprendimą. Šioje tyrimo dalyje aptariami tyrimo ribojimai, kurie suvokiami kaip tikėtini ar būdingi šiam tyrimui, bei būdai juos įveikti. Taip pat reflektuojama apie tyrėjos subjektyvumą ir jo poveikį tyrimo išvadoms. Šiame skyriuje aptariami tyrimo etikos klausimai, su kuriais autorė susidūrė tyrimo metu.

Trečiame skyriuje naudojama antrinė aprašomoji duomenų analizė, siekiant ištirti istorinį, politinį, ekonominį, demografinį ir sociokultūrinį kontekstą, o taip pat Baltarusijos Respublikos pensijų sistemos institucinės struktūros teisinį pagrindą. Autorė tyrinėja savitus konteksto bruožus, kurie tiesiogiai veikia Baltarusijos diskursą, taip pat tyrimo duomenų pasirinkimą ir jų analizės metodus.

Ketvirtame skyriuje analizuojami empirinio tyrimo rezultatai. Šiame skyriuje atskleidžiami kiekybinės turinio analizės ir įtakingiausių valstybės bei nepriklausomų medių (2017 m. sausio 1 d. – 2019 m. rugpjūčio 1 d. laikotarpiu), diskurso kokybinės analizės rezultatai, taip pat „senatvės“ ir „aktyvaus

senėjimo“ sąvokų sampratos tyrimo dalyvių žodžiu išdėstytuose diskursuose (paskatintas, sąmoningai išprovokuotas diskursas) tyrimo rezultatai, kurie leidžia išplėsti Baltarusijos visuomenėje egzistuojančių „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokų interpretacijų spektrą. Autorė aptaria kokybinių pušiau struktūruotų interviu, kokybinės internetinės apklausos, kurioje dalyvavo įvairių amžiaus grupių žmonės, ir jaunimo fokusuotos grupės duomenų analizės rezultatus. Čia taip pat atskleidžiamos šiuolaikinei Baltarusijos socialinei realybei būdingos problemos ir klausimai, kurie buvo išryškinti analizuojant „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokas įvairiuose Baltarusijos 2017 – 2019 metų diskursuose, atsižvelgiant į konkretų kontekstą ir tebevykstančią socialinės politikos plėtrą.

Disertacijos darbą užbaigia penktas skyrius, kuriame apibendrintai reflektuojama tyrimo eiga ir gauti rezultatai, atsižvelgiant į esamas teorines nuostatas ir kitų sociologinių tyrimų rezultatus, taip pat į tyrimų spragas ir perspektyvas ateityje.

GINAMIEJI TEIGINIAI

1. Tiek diskursyvinis institucionalizmas, tiek KDA metodas pasirodė esą tinkami siekiant atskleisti socialinius ir politinius prieštaravimus bei problemas taikant diskurso analizę, nes jie suteikė prieinamą ir vertinamą alternatyvą Baltarusijos socialinio ir politinio konteksto, stokojančio patikimos statistikos, sąlygomis.
2. Kiekviename analizuotame diskurse individualiame ir makro lygmenyje „senatvės“ sąvoka atsiskleidžia kaip probleminė. Nėra visuotinio ir tikslaus „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ apibrėžimo. Bandymai apibrėžti ir interpretuoti šias sąvokas yra grindžiami: a) įvairiomis teorinėmis ir ideologinėmis paradigmomis – tradiciniu, moderniu ir postmoderniu požiūriais; b) skirtingomis žinių sistemomis – religija ir filosofija. Tačiau politinių sprendimų lygmenyje postmoderniosios sociologijos idėjos išlieka marginalios, nėra plačiai paplitusios, o jų poveikis šiuolaikiniam Baltarusijos medijų diskursui ir politikos formuotojams išlieka nereikšmingas.
3. Oficialiųjų medijų diskursas apie „aktyvų senėjimą“ Baltarusijos ekonominių ir demografinių iššūkių kontekste tampa „švelniosios galios“ įrankiu, įteisinančiu šalies pensijų reformą ir poreikį permąstyti nusistovėjusias normas ir stereotipus apie senatvę.
4. „Aktyvaus senėjimo“ interpretacija Baltarusijos oficialiajame diskurse demonstruoja polinkį į redukcionizmą, t.y., vienpusiškumą dviem būdais: a) orientavimasis į privalomą ir unifikuotą vyresnio amžiaus žmonių įtraukimą į darbo rinką nepaisant to, kad jų pažeidžiamumas gali būti skirtingo lygio; b) kitos vyresnio amžiaus žmonių veiklos ignoravimas (socialinių santykių palaikymas, savanoriavimas, kultūrinė, politinė ir kt. veikla).
5. Oficialiajame diskurse pateiktos „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ interpretacijos sustiprina vyresnio amžiaus žmonių kaip socialinės grupės marginalizaciją, nuslepiančią jų problemas ir pateikiančią vyresnio am-

žiaus žmonių ekonominius sunkumus kaip jų neapdairumą ir nerūpestingumą. Šis diskursas transliuoja ir įtvirtina „socialinės priklausomybės“ ir „naštos“ sąvokų taikymo legitimumą vyresnio amžiaus piliečių atžvilgiu.

6. Tiek oficialiųjų Baltarusijos medijų šaltinių, tiek alternatyviųjų medijų diskursai skleidžia neoliberalizmo ir individualios atsakomybės už asmens gyvenimą ir senatvę idėjas. Taip pat populiarėja neotradicionalistinė retorika, pabrėžianti šeimos vaidmenį rūpinantis vyresnio amžiaus piliečiais (į lyčių problemas nekreipiant dėmesio).
7. Amžistinis požiūris į senatvę bei vyresnius žmones šiuolaikiniuose Baltarusijos diskursuose atsiskleidžia kiekviename jų ir apibendrinamas dviem būdais: a) amžizmas (angl. k. *ageism*) pripažįstamas realia, nerimą keliančia socialine tikrove; b) diskusijos dalyvių žodžiais tariant, diskriminacija dėl amžiaus šalyje neegzistuoja, tačiau jų pačių demonstruojamas požiūris patvirtina priešingybę. Be to, oficialiųjų Baltarusijos medijų diskursas pasižymi senatvės stigmatizavimu, pirmiausia, dėl asmens pasyvumo senatvėje.

TYRIMO REZULTATAI

Sociologinėms senėjimo teorijoms būdingas kintamumas ir nepaprastai eklektiški priegų deriniai tyrinėjant senatvę ir senėjimą. Visi pirmame skyriuje išvardinti teoriniai požiūriai į senėjimą atsispindi senatvės interpretacijose Baltarusijos diskursuose, nors šis sąrašas nėra išsamus. Tuo pat metu paskatintuose diskursuose aptiktos „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ interpretacijos tiek patvirtina, tiek paneigia visas minėtas teorines priegas, tokiu būdu patvirtindamos, kad neįmanoma sukurti vienos, universalios priegos.

Nors Baltarusijos medijų diskursuose aptinkami senatvės apibrėžimai yra įvairūs ir prieštaringi, tyrimo dalyvių pateiktos interpretacijos atskleidė dar platesnę „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ interpretacijų įvairovę. Nepaisant bandymų apibrėžti „senatvę“ remiantis biologinėmis, socialinėmis, psichologinėmis ir kitomis asmens savybėmis, taikomomis įvairių mokslo disciplinų, autorės paskatintuosiuose diskursuose akcentuojami ir asociatyvūs atspindžiai, ir senatvė kaip gyvenimo tarpsnis, kurį subjektas išgyvena čia ir dabar (savirefleksijos). Apibrėžimai sudaryti remiantis biologiniais, tradiciniais socialiniais, chronologiniais, psichologiniais požymiais arba kelių požymių rinkiniais tuo pat metu. Tyrimo dalyviai senatvę apibrėžia ir kaip objektyviai egzistuojančią realybę, kurios negalima paveikti ir kontroliuoti, ir kaip reiškinį, kurį iš dalies arba visiškai valdo žmogus ar išorinės jėgos. Baltarusijos diskursuose analizuojamos senatvės interpretacijos gali būti priskirtos tradiciniam, moderniam ir postmoderniam (alternatyvių medijų diskursas ir sukeltas diskursas) požiūriams. Ši disertacija patvirtina, kad politinių sprendimų lygmenyje postmoderniosios sociologijos idėjos vis dėlto išlieka marginalios, nėra plačiai paplitusios, o jų poveikis šiuolaikiniam Baltarusijos medijų diskursui ir politikos formuotojams išlieka nereikšmingas.

Idėja, kad vyriausybė naudoja politinį diskursą savo legitimumui patvirtinti ir susitarimui pasiekti, ypač kritiniu socialinės politikos reformos laikotarpiu (Nye, 1990; Miskimmon, O'Loughlin, & Roselle, 2014), patvirtina politinio diskurso svarbą Baltarusijos socialinei ir politinei padėčiai bei lokaliai Baltarusijos kontekstui. Nedemokratiškas ir paternalistinis A. Lukašenkos politinis režimas išvarydamas opozicijos jėgas iš politinės arenos paneigia parlamento ir vyriausybės vaidmenis. Dėl šio konkretaus konteksto tyrėją įvertina Baltarusijos vyriausybei palankių medijų diskursą kaip dominuojantį.

Valstybinės medijos turi platų įtakos kanalų spektrą (skirtingai nei opozicijos leidiniai, publikuojami išskirtinai internetinėje erdvėje, valstybiniai leidiniai yra platinami privalomąja prenumerata), jų publikacijų analizė atskleidžia, kad jų pagalba perduodamos idėjos kviečia priešintis „visuotinai priimtiems“ ir „paplitusiems“ stereotipams. Kitaip tariant, autoriai idėjas pateikia kaip prieštaraujančias visuomenėje nusistovėjusiems stereotipams, tuo būdu įstumdami pro-vyriausybinių diskursą į kontradiskurso poziciją. Oficialiųjų medijų diskursas ne vien išstumia tradicines senatvės ir senėjimo sąvokų (senėjimas kaip „užtarnautas poilsis“ ar kaip anūkų priežiūros etapas) interpretacijas, bet ir šiuolaikinius hedonistinius gyvenimo senatvėje scenarijus pristato kaip probleminius. Veiklos senatvėje samprata ir sąvokos „aktyvus“ vartojimas vyresnio amžiaus žmonių atžvilgiu turi kelias dominuojančias reikšmes ir kontekstus: fizinė ir intelektualinė plotmė, darbingas ir nedarbingas, apmokamas ir neapmokamas, pageidaujamas ir nepageidaujamas.

Remiantis diskursais iš Foucault (1977; 1991; 2000) dominuojančių (valdžios) diskursų teorijos, buvo paneigta mintis, kad šiame specifiniame kontekste vyrauja pro-vyriausybini diskursas. Baltarusijos visuomenėje neįmanoma išskirti dominuojančio diskurso (tai ir nebuvo šio tyrimo tikslas), tačiau oficialiajame diskurse populiarinamos idėjos ir tezės demonstruoja hegemonijos troškimą kuriant „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokų semantinę turinį.

Vis dėlto, tyrime dėmesys sutelkiamas ne į ketinimą ir dominavimą, o į turinį, į transliuojamas tezes ir jų sąsajas su kontekstu bei konkuruojančiomis socialinės tikrovės interpretacijomis. Kalbant apie prieštaravimus, jie yra pastebimi: autorės paskatintų diskursų retorikoje, tarp retorikos ir socialinės tikrovės konteksto, taip pat tarp retorikos (propaguojamų idėjų, tezių) ir reikšmių, kurios tarpsta tam tikrose pasakojimų formuluotėse. Šie prieštaravimai atskleidė penkias pagrindines socialinės tikrovės problemas, kurios reikalauja politikos formuotojų, žurnalistų, akademinės bendruomenės ir visuomenės dėmesio.

Normatyvizmo problema ir „senatvės“ bei „aktyvaus senėjimo“ interpretacijų griežtą prigimtį

Pirmiausia reikia atkreipti dėmesį į normatyvizmo problemą ir „senatvės“ bei „aktyvaus senėjimo“ interpretacijų griežtą prigimtį oficialiose ir dažnai alternatyviose medijose, kas sukuria dvinarę, juodai baltą „teigiamų“ ir „nei-

giamų“ alternatyvų realybę. Skaitytojams transliuojamos senatvės interpretavimo galimybės yra ribotos. Žurnalistai siūlo tradicines lokalias ar užsienio interpretacijas, praneša apie mokslinius tyrimus ir akademines diskusijas bei teikia ekspertų nuomones, kuriose vadovaujamosi tam tikrais senatvės ir senėjimo apibrėžimo kriterijais. Nors medių diskursuose požiūris į senatvės apibrėžimą yra platus, didžiausia interpretacijų įvairovė perteikiama tyrėjos sukeltuose diskursuose. Tai apima ne vien įvairias akademines ar ideologines prieigas, oficialusis diskursas iš tiesų ignoroja šiuolaikinių postmodernų sociologinį požiūrį į senatvės ir senėjimo apibrėžimą, užkirsdamas kelią tradicinėms ir šiuolaikinėms neoliberalioms koncepcijoms.

Oficialaus diskurso neoliberali publicistinė retorika yra dualistinė bei monochrominė. Ji priešpastato pažeidžiamo ir vargstančio vyresnio žmogaus įvaizdį aktyvaus, produktyvaus, visuomenei naudingo vyresnio žmogaus įvaizdžiui. Oficialusis diskursas derina vyresnio amžiaus asmens objektyvizavimą kaip pažeidžiamo, reikalaujančio pagalbos ir iš kitos pusės kaip aktyvaus subjekto, dalyvaujančio socialinėje sąveikoje. Remiantis tuo galima padaryti analogiją išskiriant „nusipelnčius būti vargšais“ ir „nenusipelnčius būti vargšais“ (Trattner, 2007), kaip lemiamą klasifikavimo kriterijų taikant jų našumą ir savarankiškumą solidarijų pensijų sistemos kontekste.

Oficialiųjų medių diskursą persmelkia normatyvumas, todėl pats senėjimas nustoja būti natūralus, normalus, o „senatvė“ (ypač pasyvi, skausminga) yra išstumama iš normalios sferos į deviantinę. Šiame diskurse senatvė atrodo kaip nukrypimas ir priešingybė aktyvumui. Tokie kalbos pavyzdžiai pozicionuoja vyresnius žmones kaip nelygius, kaip globos, rūpybos, motyvavimo (išorinės įtakos) objektus, kas kontrastuoja su aktyvių ir sėkmingų vyresnio amžiaus žmonių įvaizdžiais, kurie pateikiami kaip sektini pavyzdiniai modeliai.

Nepaisant skambių raginimų kovoti su stereotipais, „aktyvaus senėjimo“ samprata oficialiajame Baltarusijos diskurse yra legaliai įtvirtinta ir normatyvinė. Ji yra naudojama kaip dalyvavimo produktyviose veiklose pratęsimo populiarinimo ir atsakomybės už gerovę perkėlimo individui priemonė. Vis dėlto, toną nusako ne vien sąvokų „socialinis parazitizmas“, „našta“ ar „priklausomybė“ kartojimas, bet ir vyresnio amžiaus žmonių vaizdavimas pasitelkiant binarines priešingybes: „sveikas“ – „ligotas“, „nepriklausomas“ – „priklausomas“, „apsirūpinantis“ – „našta“. Verta pabrėžti, kad pasyvūs, pri-

klausomi žmonės netampa publikacijų herojais: jie minimi tik kaip kategorija trumpose panegirinėse istorijose arba interviu, pasižyminčiuose valstybės, kuriai tenka našta remti išlaikytinius, rūpestingumo šloviniu.

Nepriklausomų medijų diskursams taip pat būdingas aktyvių ir pozityvių vyresnių žmonių supriešinimas su pasyvia dauguma. Tačiau alternatyvios medijos, šalia aktyvių, pagyvenusių žmonių interviu / istorijų, pasiūlo skaitytojams istorijas ir portretus žmonių, kurie negali realizuoti trokštamų senėjimo scenarijų. Čia pastebima ir kita dualistinė priešprieša: nepriklausomų medijų medžiagoje ir sukeltuose diskursuose kartojamas tipinių „mūsų“ ir „vakariečių“ pensininkų palyginimas ir supriešinimas. Lyginant su Vakarų Europos vyresnio amžiaus žmonėmis (atsižvelgiant į išvaizdą, veiklą, bendrą gyvenimo kokybę ir gyvenimo trukmę), vyresni tautiečiai vaizduojami mažiau palankiai. Šią priešpriešą papildė medžiaga apie baltarusius, kurie išskiria iš minios, yra kitokie ir kurių išvaizda neparodo, kad jie priklauso šiai amžiaus grupei.

Normatyvūs senatvės įvaizdžiai ir senėjimo modeliai, kuriuos perduoda medijų diskursai, atitinka kai kuriuos visuomenėje egzistuojančius apibrėžimus ir interpretacijas, vis dėlto sukelti diskursai atskleidžia įvairias galimybes, peržengiančias pasiūlyto teorinio konteksto ribas. Skirtingai nuo medijų tekstų, tyrėjos sukeltų diskursų dalyvių senatvės interpretacijose yra daugybė variantų, nuo visiškai negatyvių kraštutinumų (pasireiškiančių galimybės ir noro gyventi senatvėje neigimu), iki senatvės baimės ir optimistinės vėlyvojo amžiaus tarpsnio vizijos.

Vyresnių žmonių marginalizacijos nematomumas oficialiajame diskurse

Antra svarbi problema, nustatyta empiriniu tyrimu, yra „aktyvaus senėjimo“ sampratos propagavimas ir tuo pat metu vyresnio amžiaus žmonių marginalizacijos, jų darbo prekarizacijos ir užimtumo problemų nematymas ar net išstūmimas iš oficialiojo diskurso.

Empirinio tyrimo rezultatai parodė, kad „aktyvaus senėjimo“ sąvoka naudojama permąstant senatvės apibrėžimą ir reklamuojant vyresnio amžiaus žmonių įsitraukimo į darbo rinką idėją. Retorinės tezės apie asmens atsakomybę, sąmoningumą ir veiklumą yra tipiškose ir pasikartojančiose oficialiajame diskurse. Remiantis oficialiųjų medijų diskurso retorika, valstybė moty-

uoja vyresnio amžiaus žmones ir sukuria sąlygas aktyviam ilgaamžiškumui, tačiau tik nedidelė dalis vyresnio amžiaus žmonių yra aktyvūs ir energingi. Šiame diskurse minimos šios pagrindinės kliūtys, užkertančios kelią vyresnio amžiaus žmonių aktyvumui: jų pasyvumas, nenoras keisti gyvenimo požiūrį bei persikvalifikuoti (esančių darbo rinkoje). Į k liūčių vyresnio amžiaus žmonėms išlikti aktyviems sąrašą neįtraukiamos ligos ar destruktivūs fiziniai procesai.

Būtina pabrėžti, kad oficialusis „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ diskursas ne tik ignoruoja vyresnio amžiaus žmonių kaip socialinės grupės pragyvenimo lygį ir marginalizaciją, bet ir sustiprina šį ignoravimą nutylėdamas problemą ir aiškindamas, esą vyresnio amžiaus žmonių finansų nepriteklius kyla iš jų pačių aplaidumo ir nerūpestingumo, taip įtvirtindamas diskurse „parazitizmo“ ir „naštos“ sąvokų vartojimą vyresnių žmonių atžvilgiu. Vyresnio amžiaus žmonės, patiriantys finansinį nepriteklių, kaltinami aplaidumu, nerūpestingumu ar parazitavimu tuomet, kai jie buvo darbingo amžiaus, arba perdėta pagalba savo vaikams esamu laiku. Tuo pat metu sukeltų diskursų kontekste aktyvios senatvės suvokimas charakterizuojamas kokybiškai platesne interpretavimų įvairove, ypatingai apmokamas darbas gali būti suvokiamas ir kaip pageidaujama veikla, ir kaip neišvengiama būtinybė, trukdanti užsiimti norima veikla.

Oficialusis diskursas visiškai paneigia arba ignoruoja vyresnio ir priešpensinio amžiaus žmonių įdarbinimo problemas, darbo jėgos migracijos iššūkius, gyvenimo kokybės pablogėjimą, darbo stažo apskaitos sistemos reformos „spąstus“ ir darbingo amžiaus asmenų rūpinimosi vyresnio amžiaus giminaičiais problemas (vyresnio amžiaus giminaičio priežiūros laikotarpis neįtraukiamas į darbo stažą). Taip pat nuvertinama nedarbinė veikla kaip alternatyvi laisvalaikio leidimo forma išėjus į senatvės pensiją. Asmens naudingumo, vertės ir svarbos visuomenei retorika tampa kelrodžiu tinkamam gyvenimo būdui senatvėje. Būtinybės išsaugoti vyresnio amžiaus žmogaus naudingumą bendruomenei akcentavimas gali pagilinti jų nelygybę ir pabloginti gyvenimo kokybę.

Tyrimo dalyvių duomenys rodo, kad vyresnio amžiaus žmonių įtraukimas į apmokamą darbą gali būti ne jų pasirinkimas, bet veikiau ekonominė būtinybė, susijusi su pensijų politika ir lyčių vaidmenimis per visą gyvenimą. Socialiai neteisingos ir beviltiškos senatvės pensininkų padėties moty-

vas yra nuolatinis paskatintų diskursų bruožas. Pastebima, kad vyresniame amžiuje didėja socialinė ir finansinė nelygybė, o ši neteisybė sulaukia didelio pasipiktinimo iš tyrimo dalyvių, kurie, išėję į senatvės pensiją, yra priversti dirbti nekvalifikuotą ir mažai apmokamą darbą, nepaisant savo ankstesnės darbo patirties ir aukštesnės kvalifikacijos. Ši nesąžininga pagyvenusių žmonių nelygybė ir marginalizacija, jų darbo prekarizacija pateikiami kaip aki-vaizdūs, gerai žinomi ir neginčijami baltarusių objektyvios tikrovės faktai. Su šiuo klausimų susijusios lyčių nelygybės problemos sukeltuose ir oficialiųjų medijų diskursuose yra apeinamos, o nepriklausomų medijų tekstuose apie tai kalbama tik iš dalies.

Neformalių globėjų ir šeimų poreikių, įskaitant lyties dimensiją, nepaisymas

Šeimos tema medijų diskursuose yra mažiausiai pastebima: straipsnių, skirtų šiai temai, kategorija yra skurdžiausia. Šiuose diskursuose propaguo-jama idėja apie dominuojantį šeimos vaidmenį ir jos atsakomybę už asmens gyvenimo kokybę senatvėje. Šios Baltarusijos visuomenei tradicinės idėjos vyravimą ir tai, kad ją palaiko ir patys vyresnio amžiaus žmonės, iliustruoja daugybė interviu su vyresnio amžiaus baltarusiais bei žurnalistų straipsnių. Šeima yra ne tik socialinis institutas, bet ir vertybė žmogui, tad pasakojimai apie vaikų ir anūkų rūpinimąsi vyresniais giminaičiais patvirtina tezę apie dominuojantį šeimos vaidmenį užtikrinant „pavydo vertą senatvę“. Būtent arti-mųjų priežiūra lemia sėkmę arba gerovę senatvėje. Vieniųjų ir paliktų likimo valiai žmonių istorijos papildo priešingybėmis tą ypatingą ir stimuliuojantį „gerų vaikų“ standartą. Tik vienas TUT.BY straipsnis iškelia baltarusių, be-sirūpinančių negalią turinčiais giminaičiais ar pagyvenusiais žmonėmis, pro-blemas.

Lygiagrečiai nagrinėjant Baltarusijos kontekstą paaiškėja, kaip pasikeitė ekonominės, demografinės ir socialinės sąlygos, veikiančios šeimos gebėjimus ir norus rūpintis vyresnio amžiaus žmonėmis. Baltarusijos diskursuose neap-tarinėjamos nei kitų šalių, turinčių tradiciškai dominuojantį šeimos vaidmenį rūpinantis vyresnio amžiaus žmonėmis, patirtys, nei mokslininkų pasiūlymai dėl veiksmingos paramos šeimai politikos kūrimo. Trūksta informacijos apie įvairius sunkumus ir iššūkius, su kuriais susiduria šiuolaikinės šeimos ir glo-bėjai (tie šeimos nariai, kurie tiesiogiai įtraukti į globą): apie vyresnio amžiaus

žmonių, turinčių kognityvinius sutrikimus ar sergančių depresija bei kitomis ligomis, neformalios priežiūros ir globos namuose ypatumus, apie prieinamas tokios priežiūros ir globos alternatyvas bei psichologinius sunkumus, patiriamus globos objektų ir subjektų.

Analizuojant Baltarusijos medijų diskursus, galima teigti, kad oficialusis diskursas perteikia suaugusių atsakomybės už vyresnius giminaičius retoriką. Tačiau nei vienas diskursas neapžvelgia globos šeimoje hierarchijos, ypač lyčių aspektu, problemų. Oficialusis diskursas vyresnio amžiaus piliečiams siūlo nustoti galvoti apie pagalbą savo vaikams, tačiau tuo pat metu plėtoja „socialinio naudingumo“ ideologiją bei ekonominės naštos visuomenei ir valstybės biudžetui sunkėjimo dėl vyresnio amžiaus žmonių skaičiaus didėjimo retoriką. „Našta“ yra tapusi viena pagrindinių sąvokų tarp vyresnio amžiaus žmonių. O šis tyrimas patvirtina jos intensyvų vartojimą ir akcentavimą oficialiajame Baltarusijos diskurse, kaip ir jos reikšmę įvairaus amžiaus tyrimo dalyviams.

Nors nepriklausomybės praradimas senatvėje pripažįstamas kaip viena kritiškiausių asmens problemų, analizuojami diskursai praktiškai nepripažįsta (nemini ir neapmąsto kaip reikšmingų) vadinamosios „sumuštinio kartos“ problemų. Netiesioginės nuorodos į problemas, susijusias su vyresnių giminaičių priežiūra ar slauga namuose, nesukelia diskusijų apie individo priežiūros daugialypes problemas. Tik vieną kartą sąmoningai išprovokuotame diskurse iškelta žmonių, negalinčių prižiūrėti ir globoti tėvus namuose, problema. Yra tik fragmentiški svarstymai lyčių klausimais, ypač apie priežiūros feminizaciją.

Amžistinių nuostatų, apimant lyčių aspektą, transliavimas ir retransliavimas

Ketvirtoji problema yra amžizmas (tiek imanentinis, tiek retransliuojamas diskursų, kaip manoma, kovojančių su diskriminacija), o ypač lyčių aspektas diskriminacijos dėl amžiaus srityje. Nors socialinės diskriminavimo nuostatos ir amžistinės praktikos yra nepriimtinos ir žalingos, jos tarpsta oficialiųjų ir nepriklausomų medijų diskursuose ir yra skleidžiamos jų. Tokių pat diskriminacinių požiūrių pasireiškimas ir tyrimo dalyvių pasisakymuose žodžiu ir raštu pabrėžia šios problemos aktualumą ir jos paslėptą pobūdį šiuolaikinėje Baltarusijos realybėje.

Vyresnio amžiaus žmonių pažeidžiamumą pabrėžia jų simbolinė izoliacija ir atmetimas, kurį sukelia reikšmingų ir vertinamų priskirtų savybių praradimas: „Visuomenei vyresnis žmogus yra tarsi lagaminas be rankenos, juo neįmanoma naudotis, bet ir gaila išmesti“ (F20). Kita vertus, yra akcentuojamas ypatingas vyresnių žmonių statusas, kuriuo pabrėžiama jų svarba ir jiems reiškiamas visuomenės pagarba. Diskursuose, kurie buvo išanalizuoti, tarp dviejų kraštutinumų – visuomenės netolerancijos ir pagarbos vyresnio amžiaus žmonėms – taip pat galima rasti įsitikinimų, kad visuomenės ir vyresnio amžiaus žmonių sąveika nepasižymi jokiais savitais bruožais. Pažymėtina, kad šis tyrimas atskleidė ne tik amžizmo suvokimą Baltarusijos visuomenėje, bet ir amžistinių nuostatų (tiek teigiamų, tiek neigiamų) egzistavimą.

Nei karto šiame diskurse nepaminėta „socialinės izoliacijos“ sąvoka siejama su pašnekovų jausmais apie vyresnio amžiaus žmogų kaip visuomenės atstumtą, niekam nereikalingą asmenį: „blogiausia net ne materialinis aspektas; svarbu ne tai, kad negaunu pakankamai lėšų, bet tai, kad esu niekam nereikalingas. (...) ...esi nevisavertis žmogus, niekam tikęs, tik trukdai visiems. Ir šitas bevertiškumas ir nenaudingumas tave nužudo morališkai“ (F4). Vienatvės problemą ir sumažėjusį socialinio bendravimo intensyvumą vyresnio amžiaus žmogaus gyvenime tyrimo dalyviai laiko svarbiu ir ypač reikšmingu klausimu. Kai kurie tyrimo dalyviai, pažymėdami, kiek svarbus asmeniškai jiems dabar yra bendravimas, kalba apie tikėtinus ir suvoktus pokyčius bendravimo srityje, kurie atsiranda su amžiumi, sulaukus vidutinio ar senyvo amžiaus. Todėl galima teigti, kad iš dalies ši problema kyla ir dėl diskriminacinio visuomenės požiūrio, apimant ir amžistines nuostatas savo atžvilgiu.

Vienas iš reiškinių, tiesiogiai susijusių su amžistiniu požiūriu, yra patrauklumo praradimas su amžiumi. Jis aktualizuojamas medijų diskursuose, ir yra glaudžiai susijęs su lytimi. Žurnalistai, cituodami populiarius komentarus socialiniuose tinkluose po vidutinio amžiaus garsenybių nuotraukomis parodo, kaip agresyviai nusiteikusi visuomenė prieš senstančias moteris dėl jų išvaizdos ir elgsenos. Labiausiai dėmesys sutelkiamas į visuomenės atsisakymą pripažinti senstančios moters teisę rinktis aprangą ar elgesio stilių. Žurnalistai parodo, kad senstančios moterys-įžymybės taip pat turi „paprastoms“ moterims būdingus jausmus dėl senėjimo. Tačiau žurnalistai nereflektuoja tokių varžybų dėl jaunatviškumo nenatūralumo ar natūralumo. Tad moterys kaip

tik pajaučia solidarumą ir giminingumą, gauna sėkmingesnės kovos su šia problema receptus.

Baltarusijos diskursuose moterų senatvė siejama ne tik su jėgos, produktyvumo mažėjimu, trapumu, priklausomybe, bet ir patrauklumo praradimu bei rizika prarasti gyvenimo partnerį. Vyrai senatvės diskursą įgyvendina siejant jį su išėjimu į senatvės pensiją arba pensinio amžiaus sulaukimu. Tačiau senatvės retorika ir moteriško grožio bei jaunatviškumo praradimas siejamas su 40–50 metų amžiumi. Baltarusijos visuomenėje ši amžiaus riba siejama su moterų senatve, o tai neatitinka nė vienos šiuolaikinės klasifikacijos. Nepaisant to, viena vertus, tai yra tradicinių idėjų atspindys. Kita vertus, tai yra šiuolaikinė kūno akcentavimo apraiška (Foucault, 1979). Pažymėtina, kad medijų diskursuose neapartinėjamas vyriško kūno grožis ir vyrų patrauklumo praradimas senstant.

Kartu svarbu pažymėti, kad nė viena iš moterų, dalyvavusių tyrime, neiškėlė šios jautrios temos. Galima tik daryti prielaidą, kad tai nutiko dėl klausimo jautrumo arba tie asmenys, kurie klausimą suvokė kaip jautrų, kaip tik atsisakė dalyvauti tyrime. Ateityje būtina atlikti papildomą tyrimą, siekiant išanalizuoti baltarusių moterų požiūrį į savo kūno senėjimo procesus ir seksualumą.

Vyresnio amžiaus žmonių balso ignoravimas ir politikos vyresnio amžiaus žmonėms kūrimas neužtikrinant jų dalyvavimo

Tiek Baltarusijos sociopolitinio konteksto tyrimas, tiek oficialiųjų medijų diskurso analizė parodė, kad vyresnio amžiaus žmonių nuomonė ir aktyvus dalyvavimas diskutuojant svarbiais socialiniais ir politiniais klausimais yra ignoruojamas. Alternatyviuose diskursuose vyresnio amžiaus žmonėms suteikiamas subjektyvumas ir jie vadinami atspirties tašku teigiamiems visuomenės požiūrio į šią amžiaus grupę pokyčiams. Pokyčių varomąją jėgą vadina mos ne išorės jėgos, o konkrečių žmonių samprotavimai ir siekiai. Klausimus apie „balso“ suteikimą asmeniui ir valstybės atsakomybę už diskriminuojantį visuomenės požiūrį į vyresnio amžiaus žmones kelia tik paskatinto diskurso dalyviai. Įvairaus amžiaus baltarusiai taip pat įgarsina laisvo pasirinkimo stoką ir priklausomybę nuo valstybės sistemos, kuri yra nepavaldi piliečių kontrolei bei mažina galimybes įgyvendinti gyvenimo senatvėje alternatyvas.

Todėl pagrindine problema tampa plačių akademinų ir viešų diskusijų apie svarbius socialines politikos pokyčius trūkumas, dėmesio šiuolaikiniams sociologiniams tyrimams ir teorijų kritikai stoka. Nors senėjimo normatyvumas pradėjo prarasti savo pozicijas, o dvigubos koordinacinių sistemų yra naikinamos, tačiau Baltarusijos medių diskursai vis dar neapima šių variacijų ir trajektorijų kaleidoskopo. Išsilaisvinimas iš senėjimo normatyvumo prisideda prie institucijų ir teisės aktų, kaip ir visuomenės požiūrio kūrimo.

Kalbant apie šiandieną, Baltarusija yra toli nuo principo „iš apačios į viršų“, kuris buvo įtvirtintas 2003 m. Tarptautiniame Madrido veiksmų plane dėl visuomenės senėjimo (Sidorenko & Walker, 2004), užtikrinimo įgyvendinant vyresnių žmonių dalyvavimą politikos procesuose. Veiksmų plane įtvirtinti idealai ir gairės, sudarančias galimybes vyresnio amžiaus žmonėms pareikšti savo nuomonę ir prisidėti prie vietos ir nacionalinių sprendimų priėmimo procesų, Baltarusijoje nėra pripažintos.

IŠVADOS

1. Šis tyrimas parodo senatvės ir senėjimo sampratų bei „aktyvaus senėjimo“ teorijų įvairovę tiek pasauliniu mastu, tiek Baltarusijos kontekste ir vietiniuose diskursuose. Demografinis senėjimo spaudimas dabartiniame Baltarusijos kontekste didina poreikį geriau suprasti senyvą amžių supančias problemas bei išryškinti „senatvės“ ir „senėjimo“ sąvokų interpretacijų kintamumo pripažinimo ir individualiu, ir makro lygiu svarbą.
2. Kadangi trūksta išsamių kiekybinių tyrimų ir nepasitikima vyriausybės statistika, kokybiniai tyrimo metodai Baltarusijoje tampa prieinama ir vertinga alternatyva. Empirinio tyrimo modelio, kuriame išnaudojamas KDA potencialas ir diskursyvinio institucionalizmo prieiga tiriant socialinės politikos atsiradimą, plėtrą ir pokyčius bei analizuojant socialines ir politines problemas per „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ sąvokų interpretacijas, sukūrimas konkrečiame kontekste pasirodė esąs sėkmingas ir suteikė vertingą alternatyvą.
3. Kiekviename iš nagrinėjamų diskursų senatvės samprata yra problematiška ir individualiu, ir makrolygmeniu. Nepaisant to, jog trūksta universalios ir tikslios senatvės ir senėjimo apibrėžimo, bandymus interpretuoti tokius reiškinius galima suskirstyti į įvairias teorines ar ideologines paradigmas ir skirtingas žinių sistemas. Baltarusijos diskursai apima tradicinį, šiuolaikinį ir postmodernų požiūrį į senatvės ir senėjimo aiškinimą; tačiau oficialiame žiniasklaidos diskurse ir politinių sprendimų lygmeniu postmodernių teorijų įtaka išlieka nereikšminga.
4. Populistinė šalies politinės valdžios prigimtis, o taip pat aršios neigiamos visuomenės reakcijos į pensijų sistemos pokyčius galimybė, padidina žiniasklaidos diskursų kaip „minkštosios galios“ įrankio vaidmenį. Oficialus Baltarusijos diskursas (valstybinė žiniasklaida) apsiėmė aiškinamojo darbo funkcija tam, kad sumažinti nepasitenkinimą ir populiarinti socialinę politiką krizės ir ekonominių neramumų metu.

5. Nors senatvės apibrėžimai Baltarusijos medijų diskursuose yra prieštaringi ir įvairūs, tyrimo dalyvių pasisakymai atskleidė dar didesnę „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ interpretacijų įvairovę. Apibrėžimai grindžiami biologiniais, socialiniais, chronologiniais, psichologiniais požymiais arba kelių požymių rinkiniais ir gali būti priskirti tradiciniams, moderniams ir postmoderniams (alternatyvių medijų diskursas ir paskatintas diskursas) požiūriams. Tačiau ši disertacija patvirtina, kad politinių sprendimų lygmenyje postmoderniosios sociologijos idėjos išlieka marginalios, nėra plačiai paplitusios, o jų poveikis šiuolaikiniam Baltarusijos medijų diskursui ir politikos formuotojams išlieka nereikšmingas.
6. Teisės aktais nustatytas pensinio amžiaus ilginimas apėmė užsienio „aktyvaus senėjimo“ sampratos pritaikymą „aktyvaus ilgaamžiškumo“ pavidalu ir idėjų, kaip suaktyvinti vyresnio amžiaus gyventojus, skatinimą. Ši koncepcija yra rekomendacinio normatyvinio pobūdžio ir yra naudojama kaip tolesnio dalyvavimo produktyviose veiklose populiarinimo ir atsakomybės už gerovę perkėlimo individui priemonė. Šiuo atveju oficialusis diskursas gali būti laikomas kontradiskursu visuomenėje tariamai dominuojančiam diskursui, tačiau deklaruojama teigiama išlaisvinančioji žinutė derinama su valstybės medijų transliuojamų idėjų rigoristiniu ir normatyviniu pobūdžiu.
7. Oficialusis Baltarusijos diskursas vengia akcentuoti socialinę ir ekonominę nelygybę. Oficialus „senatvės“ ir „aktyvaus senėjimo“ diskursas nepaiso gyvenimo lygio ir pagyvenusių žmonių kaip socialinės grupės marginalizavimo, bei sustiprina šį marginalizavimą, tildydamas ir slėpdamas vyresnio amžiaus žmonių finansinį nepriteklių, taip pat sustiprindamas „priklausomybės“ ir „naštos“ sampratas vyresnio amžiaus žmonių grupės diskurse atžvilgiu. Prasta gyvenimo kokybė pa-teikiama tik kaip individo problema, kaip asmens individualių gyvenimo įpročių rezultatas, arba kaip situacija, atsirandanti dėl asmens nepadairumo ar nerūpestingumo.

8. Oficialusis diskursas skatina neoliberalizmo ir asmeninės atsakomybės už savo gyvenimą, ypač senatvėje, retoriką. Visuose žiniasklaidos diskursuose taip pat atsispindi neotradicionalistinė reversija link šeimos vaidmens akcentavimo ir neoliberalios atsakomybės už save. Visuose nagrinėtuose diskursuose vyrauja tezė apie dominuojantį šeimos vaidmenį rūpinantis vyresnio amžiaus žmonėmis, nors problemos, susijusios su tokios paramos teikimu, pasirodo fragmentiškai, o į lyties aspektą rūpinantis vyresniais giminaičiais lieka visiškai neatsižvelgiama.
9. Tiek oficialūs, tiek alternatyvūs medijų diskursai pristato „senatvę“ kaip problemą individualiu ir makro lygmeniu. Tačiau nepriklausomų medijų ir tyrimo dalyvių diskursai greta tradicinių ir moderninių interpretacijos „sluoksnių“ (paradigmų) siūlo ir postmodernius senatvės sampratos variantus, skatinančius iš naujo savarankiškai apsvastyti nusistovėjusias normas ir scenarijus. Alternatyvių (nepriklausomų) medijų diskursai ir paskatinti diskursai taip pat pateikia papildomų „aktyvaus senėjimo“ interpretavimo variantų, taip pasiūlydami išlaisvinimą iš normatyvinės retorikos kaip oficialiojo diskurso rigoristinės retorikos pakaitalą.
10. Vyresnių žmonių diskriminacija ir savidiskriminacija būdinga visiems nagrinėtiems diskursams. Viena vertus, apie tai kalbama kaip apie realų, neigiamą socialinės tikrovės faktą, kita vertus, tai tiesiog demonstruojama per amžistines socialines nuostatas, praktikas ir formuluotes. Galima kalbėti apie senatvės stigmą, tačiau Baltarusijos oficialiųjų medijų diskursas pirmiausia išskiria pasyvios senatvės stigmą.

DISSERTATION SUMMARY

Relevance of the research

The 20th century challenged the perception of the natural stages of life, ending in old age, which is normatively determined in connection with weakness and death. Modern demographic shift to population ageing and economic challenges to individuals, their families and states dictate the need to revise what are considered as the norms of age and to reinterpret the concepts of 'old age' and 'ageing'. Since the category of old age is not strictly biological, it is directly dependent on the meanings attached to this concept by society, while demographic, economic, political and other factors influence the public discourses and the very essence of ageing. At a time of astounding demographic change, social research and in particular discourse analysis are increasingly important in uncovering profound understanding of social processes and challenging areas.

Researchers note that the structure of the global population has never changed so quickly in the history of mankind, especially in developed countries (Harper, 2014; Bloom, Mitgang & Osher, 2016). Significant quality changes in the life of a modern person allow them to retire full of energy and having financial opportunities to continue their life path and engage in their desired activities. These changes made it possible to identify a special concept for this reinterpreted period of life: the 'third age' (Laslett, 1989, p. 3) and even 'fourth age' (Higgs and Gilleard 2021). An optimistic view on the changed realities and mature age encourages many initiatives at the international and regional level to activate older people and ensure their full social inclusion. Furthermore, the 'activation' of older people is on the agenda of national and regional authorities, along with the task of studying the needs of the older population and possible barriers to social inclusion (Johnson & Falkingham, 1992; Lloyd-Sherlock, 2010; Stirling, 2010; WHO, 2010).

The needs, as well as the issues and challenges of older people have become the object of rethinking for researchers and policy-makers of prosperous

countries (WHO, 1982; UN, 2002, 2020); however, the increasing burden on the economies of states pushes politicians to consider this issue through the lens of the needs of a society in general and state budgets in particular. This is especially true in countries where demographic trends keep up with those of developed countries, but economic and political development is noticeably lagging behind (Martin & Kinsella, 1994; Mason, 2005; Mason & Lee, 2006). Policy incentives are adapted to extending working lives and to decrease early withdrawal from the labour market by offering additional bonuses for deferred pensions or even by raising the retirement age. Such changes are accompanied by rhetoric of usefulness for society and the individual: 'Active ageing is about helping older people to stay in work and share their experience. It is about them continuing to play an active role in society and living as healthy, independent and fulfilling lives as possible' (Eurofond, 2012). However, global Covid-19 pandemic showed the highest rate of death has been reported among old age people, and by this it highlights peculiar vulnerability of older citizens, their special needs and the relevance of discussions about old age as a category: 'later life has become a more actively constructed social space' (Higgs & Gilleard, 2021).

Even before the Covid-19 pandemic, critical opinions about the concept of 'active ageing' were widening in sociological science; this did not prevent policymakers from continuing to actively promote and popularise it, shaping local social policies towards older people and causing changes in the perception of old age people and old age in society. Since the borrowing of such concepts by politicians and economists often occurs without attention to critical discourse and academic discussion, local discourse tends to neglect the variability of interpretations and considers only a part of the spectrum, setting the tone and securing a convenient interpretation. The very verbalisation of discrepancies and contradictions is the first step towards their further research with the help of large-scale quantitative sociological studies, as well as to the search for the solutions. Therefore, it seems extremely important in the current Belarusian socio-political situation the idea of studying discourse to discover crucial current and potential social issues.

The concept of 'active ageing' was developed in Europe before the very first World Assembly on Ageing in Vienna in 1982, nevertheless the spread

of 'active ageing'² discourse in modern Belarusian realities is not accidental: negative economic and demographic trends (a decrease in the share of the working-age population and in revenues to the pension fund with a simultaneous decrease in GDP and an increase in inflation) in the region are becoming increasingly challenging for the state. The share of older people in the Belarusian population is growing, and the problem of the nation's ageing is becoming more and more obvious. Current UN forecasts (UN, 2019) suggest that while the population of Belarus will decrease, the old-age dependency ratio (the number of people over 65 per 100 working-age people) will almost double from 43 in 2015 to 82 in 2050 (Lisenkova & Bornukova, 2017).

Striving to maintain its economy, Belarus is currently reforming the pension system. It was during this period that officials introduced and popularised the concept of 'active ageing', whose exact definition, however, has not yet been proposed. It was stated that the concept had to be developed by the end of 2019 along with 'The National Strategy for Senior Citizens' (its original name was 'The National Strategy for Active Longevity'). However, the concept of 'active ageing' is used in discussions about the need to rethink the concept of 'old age' in modern Belarusian discourse. The justification was based on economic factors, but no large-scale sociological research or analysis of public opinion had been conducted prior to the reform, neither had a broad public discussion been organised on this topic.

² The WHO defines active ageing as 'the process of optimizing opportunities for health, participation and security in order to enhance quality of life as people age' (WHO, 2002). However, in the Belarusian official discourse, the term 'active ageing' was translated as 'active longevity'. For example, at the Republican conference 'Society for all ages: active longevity', the Deputy Chair of the Council of the Republic, the Chair of the Belarusian Women's Union Marianna Shchetkina emphasised the growing importance of the topic of active longevity in the country and the need to implement the 'active ageing' approach. The official used the original term in English along with the Belarusian equivalent, quoting the WHO (BELTA, October 1, 2018, 'Marianna Shchetkina: the topic of active longevity is becoming increasingly important in Belarus'). The identity of the terms is evidenced by the statements of officials; however, they do not provide explanations for such an adaptation. In other words, we can say that the concept of 'active longevity' used in Russian-language discourse is an adaptation of the WHO's 'active ageing' in a more euphonious version, which has positive connotations for the Russian-speaking and Belarusian-speaking population.

Research problem, aim and objectives of the dissertation

Despite the popularity of the ageing issue and the diversity of approaches to the study of social processes of ageing, the Belarusian field of ageing discourse remains insufficiently studied. Given the decline in the working-age population and the increase in the retirement age, the lack of reliable statistical data and large-scale sociological research necessitates the search for alternative methodological ways to identify contradictions and issues that require the attention of politicians and the public. That is why the need to conduct research that would fill this gap in knowledge and, through raising awareness, would contribute to making informed decisions in social policies and the process of pension system reform. The value of this research is based on the fact that not only is the social status of older people formed under the influence of discourse, but also social institutions and social policies. Discourse is the engine of social change; it feeds it and at the same time is influenced by it (Fairclough, 1992).

The research problem

Thus, the research problem of this work is the ambiguity, uncertainty and inconsistency of understanding the concepts of 'old age' and 'active ageing' in Belarusian discourse in the context of reforming old-age social policies. The research question is: what issues/conflicts/contradictions (actual or potential) can be identified by analysing the interpretation of 'old age' and 'active ageing' in modern Belarusian discourses (2017-2019) in the context of changing old age social policies?

Data from pan-European statistical resources, as well as national sociological studies, are available and widely used by researchers. Unfortunately, Belarus does not have the access to these large scale data sets, and its own sociological statistics are criticised by international organizations (for example, UNECE, 2012-2013) and researchers (Yeliseyev, 2012, 2015) either because of methodological issues, or manipulations with data by the state. As for today, no large-scale sociological research or analysis of public opinion had been conducted, neither had a profound discourse analysis been intended in Belarus on this topic.

Despite the attempts of sociologists to oust the concept of 'norms' from the discourse of old age, insisting on the loss by normativism of its positions and the dominance of pluralism and diversity (Jones & Higgs, 2010, 1515), each society translates its traditional norms or transforms them, borrowing or producing new ones. By transplanting the concept of 'active ageing', local

discourses change not only the patterns of normative ageing and the initial life strategies of individuals, but also the very perception of old age subsequently changing social policies and institutions themselves. The object of research in this thesis is the interpretation of the concepts of 'old age' and 'active ageing' in Belarusian discourses that existed in 2017-2019 during the state reforms of old age social policies. The author has analysed the discourses of the current concepts of 'old age' and 'active ageing', as well as their interpretations used by various social and political actors in addition to the study of the socio-political context of these discourses.

The aim

The aim of this research is to identify inconsistencies and contradictions in the definitions of 'old age' and 'active ageing' by social actors in modern (2017-2019) Belarusian discourses as a reflection of existing social problems and potential issues in the implementation and reform of social policies regarding older people in Belarus.

The main objectives

To achieve the aim set in this study, the main objectives were identified:

1. To outline a theoretical framework for creating a specific methodological model for the empirical analysis of socio-political issues by studying the discourse of the concepts of 'old age' and 'active ageing' in the specific Belarusian context.
2. To elaborate the methodological model of the study: the approaches and tools that are the best for this study, taking into account its aim and specific objectives.
3. To identify the features of Belarusian socio-cultural, institutional, economic, demographic, and political context that are necessary for the understanding of the research object, as well as for a thorough study of discourses;
4. To analyse the concepts of 'old age' and 'active ageing' in the framework of:
 - 4.1. Official media discourse;
 - 4.2. Independent media discourse;
 - 4.3. Induced individual discourse (created in the course of interaction with research participants of different ages).
5. To uncover socio-political issues, revealed by analysis of contradictions and discrepancies of the interpretations of 'old age' and 'active ageing' in the discourses in specific Belarusian context.

6. To discuss the obtained results in the light of the existing theoretical background, the empirical findings presented in the scholarly literature, and consider prospects for further research.

Thus, this research includes several stages, including steps of data collection and analysis. In order to visually cover the whole of the dissertation research, the research stages are presented in the diagram (Figure 1) in their order and interconnection; numbers indicate the sequence of stages:

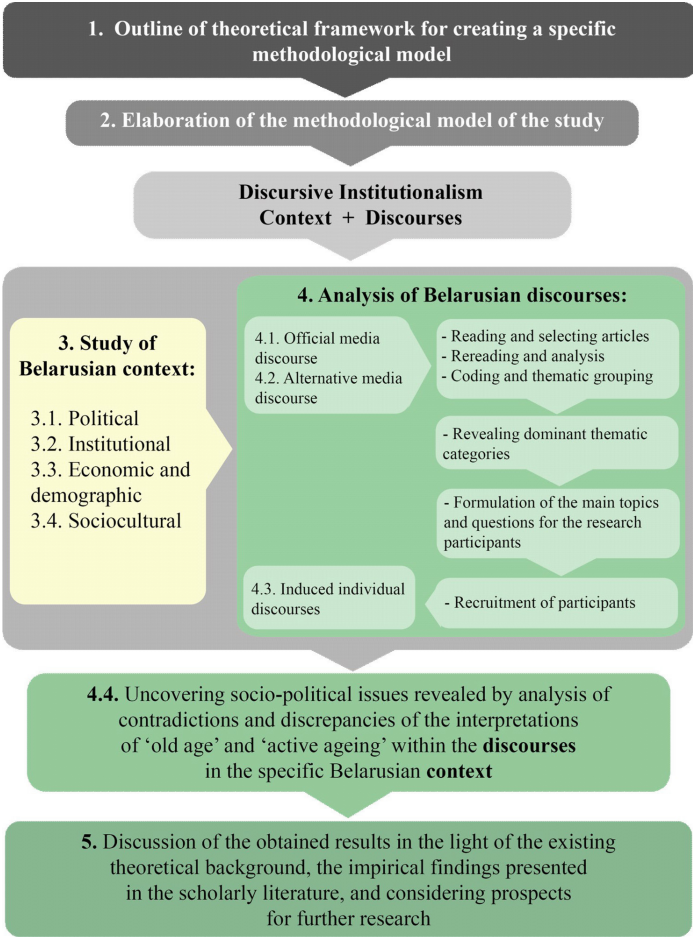

Figure 1. Research design.

Source: the author.

Scientific novelty and practical significance of the research

The novelty of the research lies in the fact that a multi-level analysis of the Belarusian discourses of the concepts of 'old age' and 'active ageing' in their relationship with the specific Belarusian context of pension reform was carried out within the framework of the theoretical direction of discursive institutionalism for the first time (Schmidt, 2002, 2006, 2008, 2010; Schmidt & Radaelli, 2004) using a methodological model of analysis created for a specific context. This methodological framework ensures the integration of context research with discourses analysis, allowing to enrich the latter and identify the problems associated with the use of the concepts of 'old age' and 'active ageing' in the specific Belarusian context.

In Belarus, the setting up of the concept of 'active ageing' is not accompanied by broad academic or public discussions, although (as this research has proved) the intensity of its popularisation by media discourses is increasing. The practical significance of the research is determined by the significance of the analysis of discrepancies in modern Belarusian discourse, which reflect the contradictions and issues of social reality. The local interpretations and peculiarities of modern Belarus, which borrow the 'active ageing' concept from countries with a higher level of well-being, should be taken into account when adopting regulatory documents that set the tone for the interpretation of the ageing phenomenon itself. Identifying discrepancies and contradictions is necessary for further large-scale quantitative sociological studies, as well as for formulation of precise solutions. Moreover, this research proposes a justified methodological instruments (using discourse analysis together with descriptive context analysis) to identify problems of social reality.

Theoretical basis of the dissertation

Following the modern research on the phenomenon of old age, this work focuses on the importance of language for studying objectively existing reality, as well as on the role of discourses in the development of social institutions and social policies in relation to old age and older people. It is the search for a universal approach that has attracted attention to the theory called the new, fourth institutionalism or discursive institutionalism (Schmidt 2002, 2006, 2008, 2010; Schmidt and Radaelli, 2004). This conceptual approach focuses not only on institutions, but also on relations between social actors and ideas that

are inextricably linked to the context. Thus, it summarises the achievements of previous theories, complementing the research of institutions with an analysis of discourse as the vehicle of ideas (Schmidt, 2008, 309).

This approach involves the use of discourse analysis to identify the ways in which ideas are transmitted from a subject to a subject in the development of social policies in a specific institutional context. Formal and informal rules, laws, social and political norms that are the context for the emergence and manifestation of ideas are taken into account (Schmidt and Radaelli, 2004, 197; Schmidt, 2010, 1). For the current Belarusian socio-political situation, the idea of studying the political discourse used by the government to confirm its legitimacy and reach consensus in the process of transforming social policies is relevant. It is discourse institutionalism that focuses on the previously neglected 'role of ideas in constitutional political action, the power of persuasion in political debate, the centrality of deliberation for democratic legitimation, the construction and reconstruction of political interests and values, and the dynamics of change in history and culture' (Schmidt, 2008, 305). This approach overcomes the limitations of other theoretical approaches by expanding the coverage of various aspects that potentially affect the emergence, development, and transformation of social policies.

Despite the fact that the object of this research is the modern Belarusian discourses of 'old age' and 'active ageing', the focus of the research is not only on ideas and interpretations, but, following the representatives of discursive institutionalism, the object is studied together with the context of its existence (the context in this case is not limited to institutions, but is considered a combination of institutional structure and actors acting in it). And since discourse is interdependent with context, empirical research includes two interpenetrating layers (or focuses) of analysis: context analysis (political, economic, demographic, social, and cultural) and discourse analysis (media discourses and intentionally provoked by the researcher induced discourse).

These multiple layers require different methodological tools (methods) that work together to achieve the main aim of the study. Despite the fact that the work uses the elements of quantitative analysis in sections that research media discourses, the main aim of the work was not to obtain general patterns or formulate universal or the most common meanings. Even the conclusions made on the basis of quantitative research do not serve as a complete

generalisation, but serve to determine the significant semantic fields that are characteristic of Belarusian discourses and that still need to be investigated. Following Larsson (2009), the emphasis was not on deriving laws, but rules and similarities.

According to the aim of the research, the structuring theoretical approach of the work (discursive institutionalism) was adapted to the specific context and objectives of the research. The created model of analysis involves critical discourse analysis (CDA), combined with a descriptive institutional context analysis. A quantitative approach provides a reliable, objective, result-oriented generalised analysis of discourse, while a qualitative approach assumes subjectivity of results, validity, and a wide range of descriptive characteristics (Lazaraton, 2002).

Research methods

Since the research was built within the constructivist paradigm, it does not assume the existence of a single truth or a single social reality, but asserts that the social world and knowledge are bound by time and culture (Merton, 2017) and attempts to interpret social realities, constructed and inhabited by society. The author's empirical research consists of an exploration of the institutional context using the descriptive method, as well as quantitative content analysis and qualitative analysis of media discourses (official and alternative, presented by the materials of the most influential/popular media for the period from January 1, 2017 to August 1, 2019; the total number of texts is 751), as well as qualitative analysis of intentionally provoked spoken and written discourses that arose owing to the author's interviews (27), qualitative online survey (52; see Jasen, 2010; Braun et al., 2020), and materials from youth focus debates. Thus, in this study, four data collection methods (semi-structured interview, online survey, focus discussion, textual secondary data analysis) and three methods of data analysis (descriptive method, quantitative content-analysis and qualitative discourse analysis) were used.

The reliability of the research results and the validity of the conclusions are determined by the complex use of theoretically tested quantitative and qualitative research methods, as well as the consistency and accuracy of working with them, combined with competence and a correct attitude to ethical principles. Without claiming to generalise and predict future changes,

the conducted sociological reflection justifies the need to conduct a large-scale quantitative research of public opinion in order to adjust the planned implementation of the National strategy in the interests of older people and the future pension system reform.

Dissertation structure

The research contains five chapters and also the Introduction, Conclusions, and Recommendations. The introduction provides the justification for the research and describes the main aim of this work with the presentation of its structure (in accordance with the formulated objectives). The first chapter examines theoretical approaches to the interpretation of 'old age' and 'active ageing', as well as variations in the understanding of the mutual influence of theory, practice, and actors on the emergence and development of social policies in relation to old age and ageing. This chapter introduces a specific theoretical model for the empirical analysis of the socio-political discourses of 'old age' and 'active ageing' in the specific Belarusian context.

The second chapter provides a methodological basis for studying the discourses of 'old age' and 'active ageing'. Critical consideration of various theoretical approaches justifies the choice of research tools and specifies the focus of attention. Paying attention to the methodological developments made by her predecessors, the researcher reveals a complete idea of the possible ways to achieve the aim, as well as their advantages and disadvantages; the justification for the methodological decision is also presented. This part of the research contains deliberations on the limitations perceived as probable or inherent to this study, and ways to overcome them, as well as reflections on the subjectivity of the researcher and influence on the findings. This section also focuses on ethical issues that the author considers while conducting this research.

The third chapter uses secondary descriptive data analysis to analyse the historical, political, economic, demographic, and socio-cultural context, as well as the legal basis of the institutional structure of the pension system in the Republic of Belarus. The author studies specific features of the context that directly affect the Belarusian discourse, as well as the choice of research data and methods of their analysis.

The fourth chapter presents the results of the empirical research. This chapter reveals the results of a quantitative content analysis and a qualitative analysis of the discourse of the most influential state and independent media publications from January 1, 2017 to August 1, 2019, as well as the results of the study on the concepts of 'old age' and 'active ageing' in the discourses verbalised by the research participants (induced or intentionally provoked discourse), which allow the range of existing interpretations of the concepts of 'old age' and 'active ageing' in Belarusian society to be expanded. The author discusses the results of the study of qualitative semi-structured interviews and an online survey involving people of different age groups and youth focus debates. This chapter also uncovers the issues and challenges of ageing in contemporary Belarusian social reality revealed by analysis of the concepts of 'old age' and 'active ageing' in Belarusian discourse in 2017-2019 taking into account the specific context and the ongoing social policies developments.

The fifth chapter concludes with final reflection on the progress of the study, the obtained results in the light of the existing theoretical provisions and sociological works, as well as on gaps and prospects for further research.

STATEMENTS TO BE DEFENDED

1. Both discursive institutionalism and the CDA method for identifying social and political contradictions and issues through the analysis of discourse have proved successful, as they have provided an accessible and valuable alternative in the specific Belarusian social and political context with its lack of reliable statistics.
2. The old-age concept is problematised on an individual and macro-level in each of the discourses analysed. A universal and precise definition of 'old age' and 'active ageing' is absent. The attempts to define and interpret these concepts are based on: a) various theoretical and ideological paradigms - traditional, modern, and postmodern approaches; b) different knowledge systems - religion and philosophy. However, at the level of political decisions, the ideas of postmodern sociology remain marginal, non-widespread, and their impact on contemporary Belarusian media discourse and policy-makers remains insignificant.
3. The official media discourse of 'active ageing' in the context of Belarus's economic and demographic challenges becomes a tool of 'soft power', legitimising the country's pension reform and the need to rethink the established norms and stereotypes about old age.
4. The interpretations of 'active ageing' within Belarusian official discourse demonstrates a tendency towards reductionism, namely it is one-sided in two ways: a) it is oriented towards a mandatory and unified extension of older people's participation in the labour market while ignoring their diverse levels of vulnerability; b) it omits the importance of older adults' other activities (social relationships, volunteering, cultural, political etc.).
5. The interpretations of 'old age' and 'active ageing' proposed by the official discourse reinforce the marginalisation of older people as a social group by concealing their issues and presenting the economic hardships of older people as an outcome of their indiscretion and

carelessness. This discourse broadcasts and strengthens the concepts of 'social dependence' and 'burden' regarding the older citizens.

6. The ideas of neoliberalism and individual responsibility of one's life and old age are popularised by the discourse of both the official Belarus media sources and alternative media outlets. The neo-traditionalist rhetoric of emphasising the role of the family in caring for older citizens is also gaining popularity (without addressing the gender issue).
7. Ageist attitudes towards old age and older people in modern Belarusian discourses are revealed in each of the discourses and discussed in two ways: a) ageism is acknowledged as a real, disturbing social reality; b) in the words of the discussants, age discrimination does not exist in the country, but at the same time their attitude confirms the opposite. In addition, the official Belarusian media discourse is distinguished by the stigmatisation of old age, first of all, a person's passivity in old age.

RESEARCH RESULTS

Sociological theories of ageing are characterised by variability and an unusually eclectic combination of approaches to the study of old age and ageing. Every theoretical approach to ageing, mentioned in the first chapter, finds its illustrative expression in the interpretations of old age identified in Belarusian discourses, although this list doesn't pretend to be an exhaustive one. Simultaneously interpretations of 'old age' and 'active ageing' within induced discourses either confirms and refute every scientific approach mentioned above, thereby confirming the impossibility of creating a single, universal approach.

Whereas definitions of old age in Belarusian media discourses are controversial and varied, contributions of participants of research have shown more extensive diversity of interpretations of 'old age' and 'active ageing'. Apart from attempts to define 'old age' by referring to the biological, social, psychological, and other characteristics used by various scientific disciplines, Belarusian induced discourses emphasise reflections of an associative nature as well as discussions of old age as a period experienced by the subject here and now (self-reflections). The definitions are based on biological, conventional social, chronological, psychological, or multiple factors. Old age is defined by the research participants both as an objectively existing reality that is beyond control and influence and as a phenomenon partly or completely controlled by a person or external forces. The interpretations of old age analysed in Belarusian discourses can be attributed to traditional, modern, and post-modern (alternative media discourse and induced discourses) approaches. However, this thesis confirms that at the level of political decisions, the ideas of postmodern sociology remain marginal, non-widespread, and their impact on contemporary Belarusian media discourse and policy-makers remains insignificant.

The idea that the government uses political discourse to confirm its legitimacy and to achieve consensus, especially at the critical moments of the social policy reform (Nye, 1990; Miskimmon, O'Loughlin, & Roselle, 2014), confirms its relevance to the Belarusian social and political situation, to the local context of Belarus. The non-democratic and paternalistic political regime of A.Lukashenka negates the roles of the parliament and government, expelling

the opposition forces from the political arena. This specific context 'pushes' the researcher to consider the discourse of the Belarusian pro-governmental media as dominant.

However, despite owning a wide range of channels of influence by state media (unlike opposition publications that are pushed exclusively into the Internet space, state publications are distributed by compulsory subscription), the analysis of official media publications reveals that the ideas transmitted with their help are called upon to counteract 'generally accepted', 'common' stereotypes. In other words, the transmitted ideas are placed by the authors in opposition to the more widespread stereotypes in the society, putting the pro-governmental discourse in the position of a counter-discourse. Not only are the traditional interpretations of old age and ageing patterns (ageing as a 'well-deserved rest' or as a stage of taking care of grandchildren) subject to displacement (replacement), but also modern hedonistic old age living scenarios are problematised by official media discourse. The very concept of activity in old age and the term 'active' used in relation to older persons and 'old age' has several dominant meanings and contexts: physical and intellectual, working and non-working, paid and unpaid, desirable and unwanted.

Considering the discourses from Foucault's (1977; 1991; 2000) theory of dominant discourses (of power), the idea that the pro-government discourse is dominant in this particular context has been challenged. It is not possible to single out the dominant discourse in the Belarusian society (this was not the purpose of this study), though, the ideas and theses that are popularized within the framework of official discourse indicate the desire for hegemony in the process of constructing the semantic content of the concepts of 'old age' and 'active ageing'.

However, the research focuses not on the intention and domination itself, but on the content, on the transmitted theses and their correlation with the context and competing interpretations of social reality. As for contradictions, they are observed: between the rhetoric of individual discourses, between rhetoric and the context of social reality, as well as between rhetoric (promoted ideas, theses) and meanings, which consist in the use of certain formulations, in the form of narration. Five main issues of social reality that require the attention of policy makers, journalists, academia and the public have been revealed through these contradictions.

The problem of normativism and the rigorous nature of the interpretations of 'old age' and 'active ageing'

First of all, the problem of normativism and the rigorous nature of the interpretations of 'old age' and 'active ageing' in the official media and often in the alternative media should be noted, creating a binary black and white reality of the 'positive' and 'negative' alternatives. One of the important results of the analysis of media discourse (especially of the articles from official sources) is the conclusion that the options for interpreting old age that are broadcast to readers are limited. Journalists offer traditional local or foreign interpretations, report on research and academic discussions, and provide expert opinions that are guided by certain criteria for determining old age and old age. Although the range of approaches to defining old age in media discourses is vast, the greatest variety of interpretations is represented by induced discourses. The most limited number of interpretations is offered by official media sources (when considered from an academic or ideological point of view). Official discourse actually ignores contemporary postmodern sociological approaches to the definition of old age and ageing, closing in on traditional and modern neoliberal concepts.

Neoliberal publicistic rhetoric in the official discourse is dualistic and monochromic. It opposes the image of vulnerable and needy older people to the contrasting image of an active, productive older person who is useful to society. The official discourse combines the motives of objectifying an older person as vulnerable and in need of care, as well as the motives of an older person's activity as a subject of social interactions. Here, an analogy can be drawn with the distinction between the 'deserving poor' and 'undeserving poor' (Trattner, 2007), and productivity and self-sufficiency in the context of the solidarity pension system is the very determining criterion for their separation.

Normativeness permeates the official media discourse, so ageing itself ceases to be natural, normal, and this displaces 'old age' (especially passive, painful old age) from the sphere of the norm to deviant. Within this discourse, old age itself appears to be a deviation and the opposite of activeness, and typical for the language of these materials is the positioning of older people in unequal positions – in the position of objects of care, guardianship,

motivation (external influence), which is contrasting with the image of active and successful older people, who are represented as role models to follow.

Regarding the official Belarusian discourse, despite the loud calls to fight against stereotypes, one can agree that the concept of active ageing within official Belarusian discourse is prescriptive and normative. It is used as a tool to popularise the prolongation of participation in productive activities and placing responsibility for well-being on the individual. However, not only does the repetition of concepts such as 'social parasitism', 'burden', or 'dependency' set the tone but the presentation of older people in connection with the dichotomous oppositions also has an impact: 'healthy' – 'sickly', 'independent' – 'dependent', 'self-sufficient' – 'a burden'. It is worth emphasising that passive, dependent people do not become the heroes of publications: they are either mentioned as a category in general, or in passing through telling their story extremely briefly or through eulogy interviews designed to promote the rhetoric of a caring state bearing the burden of supporting dependent cohorts.

The motive of contrasting active and positive older people with the passive majority is also characteristic of the discourses found in independent media sources. However, in addition to interviews with or stories about active older people, the alternative media articles offer readers portraits and stories of people who cannot realise the desired ageing scenarios. There is also another dualistic opposition: in the materials of independent media sources and within induced discourses, comparisons and contrasts between typical depictions of 'our' pensioners and 'Western' pensioners are repeated. Older compatriots are portrayed in a less favourable light when compared to the Western European older people (concerning appearance, activities, the general quality of life, and life expectancy). This contrast is complemented by the publications about the older Belarusians who stand out as different from the local norm, and whose appearance does not indicate that they belong to this age group.

Normative images of old age and models of ageing, transmitted by media discourses, correspond to some existing definitions and interpretations in society; however, induced discourses reveal a variety of options that go beyond the proposed theoretical framework. The situation is similar with evaluative judgments and approaches to determining old age. Unlike media texts, in the interpretations of the participants of research there are many options between

the extrema of full negativism (expressed in the denial of the very possibility and desire to live in old age), fear of old age, and an optimistic vision of later age.

The invisibility of the marginalisation of older people in the official discourse

The second important issue deduced from the results of empirical research is the promotion of the concept of 'active ageing' combined with the invisibility or even displacement from the official discourse of the problem of the marginalisation of older people, the precarisation of their work, as well as the issues related to their employment.

The results of empirical research show the use of the concept of 'active ageing' for rethinking the definition of old age and promoting the idea of keeping older people involved in the labour market. The rhetorical theses of responsibility, consciousness and activity are typical and repeated in the official discourse. The state motivates older people and creates conditions for active longevity, yet only a small proportion of older people are active and energetic. Among the main obstacles to the activity of older people, this discourse mentions their passivity, unwillingness to change their life attitudes and the need for retraining (for work). Diseases and destructive physical processes are not considered in the context of the obstacles to older people's activity.

It should be emphasised that the official discourse of old age and 'active ageing' not only ignores the standard of living and the marginalisation of older people as a social group but also reinforces it by silencing the problem and explaining the financial disadvantage of older people as a result of negligence and carelessness, as well as by fixing in the discourse the concepts of 'parasitism' and 'burden' towards the older age group. Those in a difficult financial situation are accused of negligence, carelessness, or parasitism during their working years or are depicted as requiring excessive help from their children now they are older. The rhetoric of usefulness and productivity becomes a positive counterposition. At the same time, the understanding of active old age within the framework of induced discourses is characterised by a qualitatively wider variety of ways of interpretation; paid work in particular

can be perceived as both a desired activity and as a forced necessity that hinders older people from their desired activities.

The official discourse completely denies or ignores the problems of employing older people and people of pre-retirement age, the issues of labour migration, the deterioration of the quality of life, the 'traps' of reforming the system of employment record, and the difficulties of taking care of older relatives by working age persons (the problem of not including the period of taking care of an older relative in the employment record). Sometimes non-labour alternatives for spending leisure time after retirement are devalued. The rhetoric of usefulness, value to the society, and relevance guides and indicates the appropriate way to live in old age. Even after having completed the legally required work experience, an older person is surrounded by normativist attitudes, and the inconsistency with them should encourage them to become exemplary. At the same time, the emphasis on the need to preserve the usefulness of the older person for the community can strengthen inequality and reduce the quality of life.

The evidence provided by the research participants shows that involving older people in paid work may not be a matter of choice, but rather a matter of economic necessity related to pension policy and gender roles throughout life. The motive of the unfair and desperate condition of the retired older people is a permanent feature of the induced discourses. The increasing inequality of the social and financial situation in older age is noticeable, and this injustice receives wide resentment from the research participants who are forced to do unskilled and low-paid work after retirement, despite their previous experience of working in highly qualified positions. This unfair inequality of older people is presented as an obvious fact of the objective reality of Belarusians, which is well-known and undeniable. The gender aspect of this issue lies beyond the scope of focus for the research participants and the official discourse, and it is only partially addressed in the texts of the independent media.

Inattention to the problems of informal caregivers and families, including the gender profile

The family theme is the least visible in the media discourse: the category of the publications dedicated to this theme is the least numerous. The media discourses promote the idea of the dominant role of the family and

its responsibility for the quality of a person's life in old age. The traditional nature of this idea and sharing it by older people themselves are illustrated by numerous interviews with older Belarusians and journalists' articles. The family is not just a social institution, but also valuable for a person, and the narratives of taking care of older relatives by children and grandchildren support the thesis about the dominant role of the family in providing 'enviable old age'. It is the care of relatives that determines the success or well-being of old age. Stories of loneliness and abandonment are complemented by the antitheses of such stories — the particular and stimulating standard of 'good children'. Only one publication on TUT.BY, an independent news, media and service internet portal, raises the problem of the insecurity of those Belarusians taking care of older people or their relatives with disabilities.

At the same time, studying the Belarusian context shows how much the economic, demographic and social conditions have changed, which affects the family's ability and willingness to take care of older people. The experience of other countries with the traditionally dominant role of the family in providing care for older people, as well as the proposals of researchers to develop effective social policies for support and aid to families are not presented in the Belarusian discourses. There is a lack of information about the difficulties and challenges faced by modern families and caregivers (those family members who are directly involved in caregiving), about the peculiarities of home care for older people suffering from cognitive disorders, depression and other health conditions or diseases, about the options for providing such care, and the psychological difficulties both in terms of the objects and subjects of such care.

Analysing Belarusian media discourses, one can say that the official discourse transmits the rhetoric of an adult family members' responsibility for older relatives. However, none of the discourses raises the issue of the care hierarchy within the family, particularly its gender aspect. The official discourse suggests that older citizens should stop thinking about helping their children, while still transmitting the ideology of 'social usefulness' and the rhetoric of the economic burden on both society and the state budget by an increasing cohort of older people. A 'burden' has become an essential concept among older people, and this research confirms its intensive transmission and

accentuation by the Belarusian official discourse, as well as its significance for the research participants of different ages.

While the loss of independence in old age is recognised as one of the most critical issues of the individual, the analysed discourses do not virtually recognise (do not mention as significant and do not reflect on) the challenges of the so-called 'sandwich generation'. Indirect references to the difficulties related to taking care of older relatives or providing the home care for close people do not transfer to the discussions about the problems of the individual's multiple care responsibilities. Only once within intentionally provoked discourse is the problem of stigmatisation of the people who cannot provide home care for their parents raised. There are only fragmented reflections on gender issues, in particular, on the feminisation of care.

The transmission and retransmission of ageist attitudes, including gender sensitivity

The fourth issue is ageism (both as exposed and retransmitted in the discourses that are called upon and claimed to combat discrimination), and in particular the issue of gender discrimination. Even though the discriminatory social attitudes and ageist practices are deemed unacceptable and harmful, both the official and independent media discourses reveal and transmit them. The manifestation of the same discriminatory attitudes in the oral and written statements of the research participants emphasises the urgency of this problem in the contemporary Belarusian reality and its hidden nature.

The vulnerability of older people is emphasised by their symbolic isolation and rejection caused by the loss of the meaningful and valued attributed characteristics: 'For society, an older person is like a suitcase without a handle; it is impossible to use it, but it is a pity to throw it away' (F20). On the other hand, the emphasis is placed on the special status of older people, which accentuates their importance and implies the respect shown by the society to the representatives of this group. In the analysed discourses, between the poles of intolerance and piety towards older people from society, one can also highlight the assurance that there are no specific features in the interaction between society and older people. It should be noted that this research has revealed not only the awareness of ageist attitudes in Belarusian society but also the ageist attitudes themselves (both negative and positive).

The concept of 'social isolation', never mentioned in this discourse, goes with the feelings of the interviewees about being a superfluous person rejected by society: 'The worst part of this is not even the material aspect; it is not about the fact that I have not got enough, but that nobody needs you (...) you are a flawed person, you are not useful to anyone, you are just interfering with everyone. And this worthlessness or uselessness is what kills you morally'(F4). The problem of loneliness and the reduced intensity of social communication in the life of an older person is felt like an important and specifically significant issue by the research participants. Noting the high value of communication for themselves, some of the research participants talk about the expected or perceived change in this area with the transition to the category of older people, on attaining middle age, and it can be argued that one of the reasons of such self-removal from society may be the discriminatory social attitudes, including self-ageism.

One of the issues directly related to the ageist attitudes is the loss of attractiveness, actualised by the media discourses, and it is exclusively gender-specific. Journalists show how aggressive society is against ageing women concerning their appearance and behaviour, citing popular comments on social networks under the photographs of middle-aged celebrities. The focus is on society's denial of an ageing woman's right to choose her style of clothes or behaviour. Journalists show that ageing celebrities also share the feelings of 'ordinary' women about ageing. However, they do not offer any reflections about the unnaturalness or naturalness of such a race for youth or about the problems of employment for certain age categories. Instead, women get a sense of solidarity and kinship in their struggle and also recipes for a more successful fight.

In Belarusian discourses, women's old age is associated not only with a decline in strength and productivity, with fragility and dependence, but also with a loss of attractiveness and the risk of losing their male partner, or related this, of losing their husband or strongly diminishing the chances of finding a partner. For men, the discourse of old age is actualised in connection with retirement or reaching this age. However, the rhetoric of old age and the loss of feminine beauty and youth is associated with the age bracket of 40-50 years. This age is associated with getting old for women in Belarusian society, which does not correspond to any of the modern age classifications. Nevertheless, on

the one hand, it is a reflection of traditional ideas. On the other hand, it is an expression of the contemporary body accentuation (Foucault, 1979). It seems significant that the media discourses do not discuss the beauty of the male body and the loss of male attractiveness due to ageing.

At the same time, it should be noted that none of the female research participants raised this sensitive topic. It can only be assumed whether this was due to the sensitivity of the issue, or the fact that this factor was one of the decisive reasons for the people who refused the invitation to participate in the research. It seems significant to conduct an additional study to analyse women's perception of the ageing processes of their body and sexuality.

Ignorance of the voice of older people and non-participation in the formation of the policy on ageing

Both the study of the Belarusian socio-political context and the analysis of the official media discourse demonstrate the urgency of ignoring the views of older people in the process of social policy-making and in the active discussion on important socio-political issues. Within the alternative discourses, it is older people who are given subjectivity and are called the starting point for positive changes in the perception of this age group by society. It is not external forces but the reflections and aspirations of particular individuals to change the patterns of living in old age that are called the driving force of the changes. Only the research participants raise the issue of the responsibility of the state for the discriminatory attitudes within society towards older people. Belarusians of all ages voice the problem of not being free in their choices and being dependent on the state system that is uncontrolled by its citizens and which reduces the opportunities for the realisation of one's alternative ways of living in old age.

That is why the lack of broad academic and public discussion on important social policy adjustments and changes, as well as the lack of attention to modern sociological research and criticism of theories are becoming a key problem. While the normativeness of ageing began to lose its positions, and the dual coordinate systems are being destroyed, however Belarusian media discourses do not broadcast this kaleidoscope of variations and trajectories. It is this departure from the normativeness of ageing that contributes to the

development of institutions and legislation, as well as social attitudes in society.

As for today, Belarus is far from the bottom-up participatory approach endorsed in 2003 by the Madrid international plan of action on ageing (Sidorenko & Walker, 2004), its ideals and appeals to create opportunities for older persons to include their voices and to contribute into the processes of local and national decision-making processes, objectives and actions are not recognized on the local level.

CONCLUSIONS

1. This research demonstrates the variability of approaches to understanding old age, ageing and the theories of 'active ageing' both at the global level and within the Belarusian context and local discourses. The demographic pressure of ageing in the current Belarusian context increases the necessity to gain a profound understanding of the issues surrounding old age, as well as highlighting the relevance of acknowledging the variability of interpretations of 'old age' and 'ageing' at both the individual and macro levels.
2. In the absence of extensive quantitative research and a lack of confidence in government statistics in general, qualitative research methods are becoming an available and valuable alternative in Belarus. The creation of an empirical research model that uses the potential of the CDA and discursive institutionalism approach to studying the emergence, development, and change of social policies, analysing social and political problems through the study of interpretations of 'old age' and 'active ageing' in a specific context has proved successful and provided valuable alternative.
3. The old-age concept is problematised on an individual and macro-level in each of the discourses analysed. Despite the lack of a universal and precise definition of old age and ageing, the attempts that have been made to interpret such phenomena can be grouped into various theoretical or ideological paradigms and different knowledge systems. Belarusian discourses comprise the traditional, modern, and postmodern approaches to the interpretation of old age and ageing; however, within the official media discourse and at the level of political decisions, the influence of postmodern theories remains insignificant.
4. The populist nature of political power in the country, as well as the possibility of sharp adverse public reaction to changes in the pension system, increase the role of media discourses as a 'soft power' tool. The official Belarusian discourse (state-run media) has taken on the function

of explanatory work to reduce discontent and popularise social policy during times of crisis and economic unrest.

5. Although definitions of old age in Belarusian media discourses are controversial and varied, contributions of participants of research have shown more extensive diversity of interpretations of 'old age' and 'active ageing'. The definitions are based on biological, conventional social, chronological, psychological, or multiple factors, and can be attributed to traditional, modern, and post-modern (alternative media discourse and induced discourses) approaches. However, this thesis confirms that at the level of political decisions, the ideas of postmodern sociology remain marginal, non-widespread, and their impact on contemporary Belarusian media discourse and policy-makers remains insignificant.
6. The legislative retirement-age increase entailed the adaptation of the foreign concept of 'active ageing' in the form of 'active longevity' and the promotion of ideas to activate the older population. The concept has a prescriptive normative character and is used as a tool to popularise the prolongation of participation in productive activities and assigning responsibility for wellbeing to the individual. In this case, the official discourse may be seen as a counter-discourse to the supposedly dominant discourse in society, but the declared positive liberating message is combined with the rigoristic and normative nature of the ideas being broadcast by state media.
7. The official Belarusian discourse avoids focusing on social and economic inequalities. The official discourse of 'old age' and 'active ageing' both ignore the living standard and marginalisation of older people as a social group and reinforces it through silencing and concealment the financial disadvantage of older people, as well as through reinforcing the concepts of 'dependency' and 'burden' in relation to the older age group in the discourse. Poor quality of life is presented only as an issue for the individual, as the result of the person's individual living

habits, or as a situation arising from an individual's imprudence or carelessness.

8. The official discourse promotes the rhetoric of neoliberalism and personal responsibility for one's life, especially in old age. All media discourses also feature a neo-traditionalist reversion to emphasis on the role of the family and neo-liberal responsibility for oneself. The thesis about the dominant role of the family in caring for older people prevails in all the discourses studied, although the problems associated with providing such support appear fragmentally, and the gender aspect of caring for older relatives remains unaddressed.
9. Both official and alternative media discourses problematise 'old age' at the individual and macro levels; however, independent media discourses and those of the research participants, besides traditional and modern 'layers' (paradigms) of interpretation, offer post-modern variations of approaches to defining old age to the audience, calling for an individual reconsideration of established norms and scenarios. Alternative (independent) media discourses and induced discourses also provide additional interpretation options for 'active ageing', offering a release from normativism rhetoric as a substitute for the official discourse's rigoristic rhetoric.
10. The discrimination and self-incrimination of older people are characteristic of all the discourses analysed. On the one hand, it is spoken of as an actual negative fact of social reality, and on the other hand, it is demonstrated by ageist social attitudes, practices, and statements. One can talk of the stigma of old age, but the official Belarusian media discourse distinguishes the stigma of passive old age in the first place.

REFERENCES / LITERATŪRA

1. BELTA/БЕЛТА. (2018, Oktober 1). Marianna Shchetkina: tema aktivnogo dolgoletiya v Belarusi priobretayet vso bol'sheye znachenie/Марианна Щеткина: тема активного долголетия в Беларуси приобретает всё большее значение [Marianna Shchetkina: the topic of active aging in Belarus is gaining more and more importance]. Белорусское телеграфное агентство. Retrieved from <https://www.belta.by/society/view/schetkina-tema-aktivnogo-dolgoletija-v-belarusi-priobretaet-vse-bolshee-znachenie-319857-2018/>
2. Bloom, D. E., Mitgang, E., & Osher, B. (2016). Demography of global ageing.
3. Eurofound. (2012). *Employment trends and policies for older workers in the recession*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Retrieved from <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2012/labour-market-social-policies/employment-trends-and-policies-for-older-workers-in-the-recession>.
4. Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change* (Vol. 10). Cambridge: Polity press.
5. Foucault, M. (1972). *The archaeology of knowledge and the discourse on language*. New York: Pantheon.
6. Foucault, M. (1977). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. London: Penguin.
7. Foucault, M. (1991). *The Foucault effect: Studies in governmentality*. University of Chicago Press.
8. Foucault, M. (2000). *Power*. Edited by James D. Faubion. Trans. Robert Hurley et al. New York: New Press.
9. Harper, S. (2014). *Ageing societies*. Routledge, 376.
10. Higgs, P., & Gilleard, C. (2021). Fourth Ageism: Real and Imaginary Old Age. *Societies*, 11(1), 12.
11. Johnson, P. A., & Falkingham, J. (1992). *Ageing and economic welfare*. Sage.
12. Jones, I.R., & Higgs, P.F.. (2010). The Natural, the Normal and the Normative: Contested Terrains in Ageing and Old Age. *Social Science & Medicine*, 71(8), 1513–1519. doi:10.1016/j.socscimed.2010.07.022.

13. Larsson, S. (2009). A pluralist view of generalization in qualitative research. *International journal of research & method in education*, 32(1), 25-38.
14. Laslett, P. (1989). A Fresh Map of Life (London, Weidenfeld & Nicolson). *Living longer... living better* (1997), *Ageing International*, 23, 4-5.
15. Lazaraton, A. (2002). *A qualitative approach to the validation of oral language tests* (Vol. 14). Cambridge university press.
16. Lisenkova, K., & Bornukova, K. (2017). Effects of population ageing on the pension system in Belarus. *Baltic Journal of Economics*, 17(2), 103-118.
17. Lloyd-Sherlock, P. (2010). *Population ageing and international development: from generalisation to evidence*. Policy Press.
18. Sidorenko, A., & Walker, A. (2004). The Madrid International Plan of Action on Ageing: from conception to implementation. *Ageing and Society*, 24, 147.
19. Martin, L. G., & Kinsella, K. (1994). Research on the demography of ageing in developing countries. *Demography of ageing*, 356-403.
20. Mason, A. (2005, August). Demographic transition and demographic dividends in developed and developing countries. In *United Nations expert group meeting on social and economic implications of changing population age structures* (Vol. 31).
21. Mason, A., & Lee, R. (2006). Reform and support systems for the elderly in developing countries: capturing the second demographic dividend. *Genus*, 11-35.
22. Merton, R. K. (2017). *The sociology of knowledge*. Routledge.
23. Miskimmon, A., O'Loughlin, B., & Roselle, L. (2014). *Strategic narratives: Communication power and the new world order*. Routledge.
24. Nye, J. S. (1990). Soft power. *Foreign policy*, (80), 153-171.
25. Schmidt, V.A. (2002). Does discourse matter in the politics of welfare state adjustment? *Comparative political studies*, 35(2), 168-193.
26. Schmidt, V.A. (2006). Procedural Democracy in the EU: the Europeanization of National and Sectoral Policy-making Processes. *Journal of European Public Policy*, 13(5), 670-691.
27. Schmidt, V. A. (2008). Discursive institutionalism: The explanatory power of ideas and discourse. *Annu. Rev. Polit. Sci.*, 11, 303-326.

28. Schmidt, V. A. (2010). Taking ideas and discourse seriously: explaining change through discursive institutionalism as the fourth 'new institutionalism'. *European political science review*, 2(1), 1-25.
29. Schmidt, V. A., & Radaelli, C. M. (2004). Policy change and discourse in Europe: Conceptual and methodological issues. *West European Politics*, 27(2), 183-210.
30. Stirling, E. (2010). *Positive Psychological Practice*. Chichester: John Wiley and Sons Ltd.
31. Trattner, W. I. (2007). *From poor law to welfare state: A history of social welfare in America*. Simon and Schuster.
32. UNECE. (2012-2013). Adaptirovannaya global'naya otsenka natsional'noy statisticheskoy sistemy Respubliki Belarus'/Адаптированная глобальная оценка национальной статистической системы Республики Беларусь [Adapted Global Assessment of the National Statistical System of the Republic of Belarus]. Retrieved from https://www.unecce.org/fileadmin/DAM/stats/documents/technical_coop/GA_Belarus_FINAL_RU.pdf.
33. UN. (2002). *Madrid international plan of action on ageing*. The United Nations. Retrieved September 15, 2018 Retrieved from <https://www.un.org/development/desa/ageing/madrid-plan-of-action-and-its-implementation.html>.
34. UN. (2019). World Population Ageing 2019. Highlights. *United Nations*, New York. Retrieved from <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Highlights.pdf>
35. WHO. (2002). *Active ageing. A policy framework*. (No. WHO/NMH/NPH/02.8). Geneva: World Health Organization.
36. WHO. (2010). *The European Health Report 2009: Health and Health Systems*. Copenhagen: World Health Organisation Europe.
37. Yeliseyev/Елисеев, А. (2012). Replika na nauchno-issledovatel'skiy otchet "Vliyaniye trudovoy migracii na Belarus': demograficheskaya perspektiva"/Реплика на научно-исследовательский отчет «Влияние трудовой миграции на Беларусь: демографическая перспектива» [Response to the Research Report "The impact of labour migration on Belarus: a demographic perspective"], *CARIM-East AS 2012/13*, Robert

Schuman Centre for Advanced Studies, San Domenico di Fiesole (FI):
European University Institute.

38. Yelisseyev/Елисеев, А. (2015). *Migratsiya mezhd Belarus'yu i ES: Tekushchaya situatsiya i ozhidayemoye budushcheye/Миграция между Беларусью и ЕС: Текущая ситуация и ожидаемое будущее* [Migration between Belarus and the EU: Current Situation and Expected Future]. Belarusian Institute for Strategic Studies. Retrieved from https://belinstitute.com/sites/biss.newmediahost.info/files/attached-files/BISS_Migration_IVF.pdf.

LIST OF PUBLICATIONS AND PRESENTATIONS / PUBLIKACIJŲ IR PRANEŠIMŲ SĄRAŠAS

Scientific publications on the topic of the dissertation / Moksliniai straipsniai disertacijos tema

1. Jurkevits, A. (2019). Official Media Discourse of 'Active Longevity': an Attempt to Popularize the Idea of the Inclusion of Older People into Society or to Conceal Undesirable Forced Choices. *Interações: Sociedade e as novas modernidades*, (36), 72-99. Retrieved from <https://repositorio.ismt.pt/bitstream/123456789/1187/1/document.pdf> doi: 10.31211/interacoes.n36.2019.a3
2. Mikulionienė, S.; Rapolienė, G.; Jurkevits, A./Микуленене, С.; Юркевич, А.; Раполене, Г. (2019). Potrebnost' v obshchenii i rol' eydzhizma v ee realizatsii: kachestvennoye issledovaniye pozhylykh lyudey/Потребность в общении и роль эйджизма в ее реализации: качественное исследование пожилых людей [The need for communication and the role of ageism in its realization: a qualitative study of older people]. *Успехи геронтологии*, 32(1–2), 273–281. [Index Medicus/MEDLINE; PubMed; Russian Science Citation Index (RSCI) at the Web of Science base; SCOPUS; included in Academic Journal Catalogue (AJC)]. Retrieved from: http://www.gersociety.ru/netcat_files/userfiles/10/AG_2019-32-01-02.pdf
3. Jurkevits, A. (2019). Contemporary official discourse on pension reform in Belarus. *Belarusian Political science review*, 4, 10-41. Retrieved from http://palityka.org/wp-content/uploads/2019/06/BPSReview_V4_2019.pdf
4. Rapolienė, G., Mikulionienė, S., Gedvilaitė - Kordušienė, M., Jurkevits, A. (2018). Socialiai įtraukti ar atskirti? Vyresnio amžiaus žmonių, gyvenančių vienu, patirtys. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 16, 70-82. Retrieved from <http://www.zurnalai.vu.lt/socialine-teorija-empirija-politika-ir-praktika/article/view/11441> doi: 10.15388/STEPP.2018.16.11441.

List of presentations / Pranešimai disertacijos tema

1. "Active aging" counter-narrative as an instrument of soft power in the Belarusian official discourse of the pension reform', presented at the Eighth International Congress of Belarusian Studies in Vilnius, Lithuania, 27–29 September, 2019.
2. "Old age" and "active ageing" concepts within Belarusian pension reform discourses', presented at the COST Action CA 15122 'Reducing Old-Age Social Exclusion (ROSEnet) 4th Training School of COST Action CA 15122 (ROSEnet), organised by the Centre for Innovative Ageing, Swansea University, Wales, Swansea, UK, 24–27 June, 2019.
3. "Old Age" and "Active Ageing" Concepts within Belarusian Pension Reform Discourses'. Poster-presentation presented at the 'Venice International University Summer School 'Summer Institute on Ageing' in Venice, Italy, 4 – 9 June, 2018.
4. 'Contemporary media discourse of "old age" and "active ageing" in Belarus', presented at the "Evidence and Policy Summer School on Science, Policy and Demography" in Laxenburg, Austria, 5–7 September, 2018.
5. "Old Age" and "Active Ageing" Concepts within Belarusian Pension Reform Discourses' presented at the Training School 'Theory and Methods in Research on Ageism and Age-discrimination', Norrköping, Sweden, May 30 – June 2, 2017.
6. 'Portrayal of older people in Belarusian media portal TUT.BY', presented at the 2nd Training School of COST Action CA 15122 "Reducing Old-Age Social Exclusion (ROSEnet), Camerino, Italy, 18–21 September, 2017.

ABOUT THE AUTHOR / APIE AUTORE

Education / Išsilavinimas

- 2016–2020 Doctoral studies in Sociology at Lithuanian Social Research Centre, Lithuania;
- 2014–2016 Master in Comparative Social Policy and Welfare, Mykolas Romeris University, Lithuania;
- 2010–2012 Master in Heritage Studies, European Humanities University, Lithuania;
- 2006–2010 Bachelor in Belarusian Studies, European Humanities University, Lithuania;
- 2006–2010 Bachelor in Cultural Heritage and Tourism, European Humanities University, Lithuania;
- 2003–2006 Bachelor in Law, Belarusian State University, Belarus;
- 2001–2006 Bachelor/Master in Slavonic Philology, Hrodna State University named Yanka Kupala, Belarus.

Academic work experience / Akademinio darbo patirtis

- 2017–2018 Junior researcher at Lithuanian Social Research Centre, Lithuania;
- 2010–2012 Training Officer at the Department of History, European Humanities University, Lithuania;
- 2010–2012 Teaching assistant of professor at the course 'Social (cultural) anthropology', European Humanities University, Lithuania

Research projects / Moksliniai tyrimai

- 2017–2022 *Indoor living space improvement: Smart Habitat for the Elderly*. COST Action CA16226, the member of the national project team.
- 2017–2018 Older people living alone: trends, profiles and challenges to intergenerational integration. Research project Nr. GER-001/2017 carried out in Lithuanian Social Research Centre (the leader of the project Dr. Sarmitė Mikulionienė), junior researcher.
- 2016–2020 Reducing Old-Age Social Exclusion: Collaborations in Research & Policy. ROSEnet. COST Action CA 15122, working group member.
- 2014–2018 *Ageism - a multi-national, interdisciplinary perspective*. COST Action IS1402, MC Substitute Member.

Additional trainings / Dalyvavimas mokslo renginiuose

- 18 of August, 2019 – ‘In Quest of Research Integrity’ - Seminar in the international conference *Plagiarism Across Europe and Beyond* at Mykolo Romerio University, Lithuania.
- 24–27 June, 2019 – *Policy Challenges in Life Courses of Social Exclusion*. 4th Training School of COST Action CA 15122 (ROSEnet), organised by the Centre for Innovative Ageing, Swansea University, Wales, Swansea, UK.
- 5–7 September, 2018 – *Evidence and Policy Summer School on Science, Policy and Demography* at the International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA) and the Joint Research Centre (JRC), in collaboration with the International Network for Government Science Advice (INGSA), Laxenburg, Austria.
- 4–9 June, 2018 – *Summer Institute on Ageing*, Venice International University Summer School, Venice, Italy.
- May 30 – June 2, 2017 – *Theory and Methods in Research on Ageism and Age-discrimination* – Training School organized by Linköping University, Norrköping, Sweden.
- 18–21 September, 2017 – *Reducing Old-Age Social Exclusion* – 2nd Training School of COST Action CA 15122 (ROSEnet), organised by INRCA, Italy’s National Institute of Health and Science on Ageing, in collaboration with the University of Camerino, Camerino, Italy.

E-mail/Elektroninio pašto adresas: anastasiya.jurkevits@gmail.com

